

Адыгэ Мажь

№ 249 (19763)

2010-рэ илъэс

ГЪУБДЖ

ТЫГЪЭГЪАЗЭМ и 28-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Тыгъэгъазэм и 27-м Урысые Федерацием икъулыкъоу къэгъэнэжъын Иофхэм афэгъэзагъэм и ИофышIэ и Мафэ хагъэунэфыкIыгъ

Урысыем и МЧС Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэларышIэпIэ Шъхьалэ
иофышIэхэу лъытэныгъэ зыфэтшIыхэрэр!

Шъуисэнэхъат епхыгъэ мэфэкIым — Урысые Федерацием икъулыкъоу къэгъэнэжъын Иофхэм афэгъэзагъэм и ИофышIэ и Мафэ фэиI тышIуфэгъушIо!

Шъуисэнэхъат анахъ хьылгъэхэм ахалыгътэ, ау ар цIыфхэм ящыкIэгъэ дэдэу щыт. ЧIыопс, техногеннэ тхьамыкIагъэхэм ахэфагъэхэм шIо игъом IэпыIэгъу яшIогъэгъоты, Iэзэгъу уцхэр, гъомылапхъэхэр аIэклIэшIогъахъ, «чIыпIэ плгъырхэм» арысхэр нэмыкI чIыпIэ шIогъэгъоуцхы. ЧIыпIэ зэжъу ифагъэхэм шIуадеIэным сыдигъуи шIуфэхъазыр, шIушъхъэ къырыкIоцIтым шIуеуыгуишIысэу ахэм ящыIэныгъэ къэшIогъэнэжы.

МЧС-м и ИофышIэхэр лъыхъон-къэгъэнэжъын Иофхэмбзэ бэдэдэм ахэлэжъагъэх, нэгъырэ минипIл пчъагъэхэр къагъэнэжъыгъэх, тхьамыкIагъо къызэгъушIэгъэ нэгъырэ минипIгъэ пчъагъэмэ IэпыIэгъу арагъэгъотыгъ.

Псэемылэжъыныгъэу къызыхэжъыгъафэрэм, теуытэныгъэу шIухэлъым, шIуи-къулыкъу къыдилъытэрэ пшIгъыргъэхэр зэрэжъыгъацIэрэм бэкIэ ялгытыгъ хэгъэгум исхэм щыIэклIэ-псэукIэу яIэцIтыр зыфэдэр.

Ныбдэжэгъу лъапIэхэр, псауныгъэ пытэ, кIочIэшIу, насытнышхо шIуиIэнхэу, Адыгэ Республикэм, зэдэти Хэгъэгъушхоу Урысые Федерацием и апэе шIуиIофшIэн гъэхъагъэхэр щышIушIынэу тышIуфэлъаIо!

*Адыгэ Республикэм и Президентэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу
Анатолий ИВАНОВ*

Правительствэ телеграмм

Адыгэ Республикэм и Президентэу А. К. ТхьакIушынэм фэкIо

Лъытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кьтэ ыкIор!

2010-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 17-м Урысые Федерацием и Правительствэ ышIыгъэ унашъоу N 2289-р зытетымкIэ культурэм ыльэныкIоу 2010-рэ илъэсым Урысые Федерацием и Правительствэ ишIухафтынхэм ялауреатхэр агъэнэфагъэх. Адыгеим лъэпкэ ордэхэмкIэ и Къэралыгъо ансамблэу «Ислъамыем» иконцерт программэу «Си Адыгей» зыфиIорэм пае правительствэ наградэ лъапIэр къыфагъэшIошагъ.

Лъытэныгъэ зыфэтшIырэ Аслъан Кьтэ ыкIор, Урысые Федерацием культурэмкIэ и Министерствэ тхъэгъэпсэушхо къыуеIо культурэмрэ искусствэмрэ шIуиерегион хэхъоныгъэ шIагъэшIыгъэным иамалхэр зэрэзепхъэхэрэм фэиI.

Культурэм ыльэныкIоу 2010-рэ илъэсым Урысые Федерацием и Правительствэ ишIухафтын зыфагъэшIошагъэхэм сафэгъушIо, творческэ текIоныгъагъэхэр ашIынхэу афэгъэIо.

Урысые Федерацием культурэмкIэ и министрэу А. А. АВДЕЕВ

А. Къ. Нэхайм фэкIо

Лъытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Къасимэ ыкIор!

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ ори, Адыгеим лъэпкэ ордэхэмкIэ и Къэралыгъо ансамблэу «Ислъамыем» хэтхэми къышIуфэгъушIо культурэм ыльэныкIоу 2010-рэ илъэсым Урысые Федерацием и Правительствэ ишIухафтын къызэрэшIуфагъэшIошагъэм фэиI.

Илъэсыбэ хъугъэу Адыгеим искусствэ щытхъу къыфэгъыхырэ Къэралыгъо ансамблэу «Ислъамыем» тапэкIи лъэпкэ культурэмрэ искусствэмрэ хэхъоныгъэ зэраригъэшIыцIтым тицыхъэ телъ.

Псауныгъэ пытэ, хахъо уиIэнхэу, Адыгэ Республикэми, зэдэти Хэгъэгъушхоу Урысые Федерацием и апэе творческэ лъэгъэпIагъэхэм уанэсынэу сыпфэлъаIо!

*Лъытэныгъэ къыпфэгъышIэу, Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и министрэу
ЧЭМЫШЪО Гъазый*

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шIуагъэ къытэу гъэсэнэгъэм ыльэныкIоу Иоф зэрэшIэрэм, къытIэхъухъэхэрэм япIунрэ яегъэджэнрэ, творческэ амалэу яIэхэм яхэхъоныгъэ чанэу зрахэлажъэхэрэм апэе Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль афагъэшIошагъ.

— **МэщIэкIэ Риммэ Аслъан ыпхъум**, къалэу Мыекъуапэ дэт МОУ-у «Гъэсэнэгъэ зышарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 2-р» зыфиIорэм адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ икIэлэгъаджэ;

— **Мырзэ Зэйнаб Долэтбий ыпхъум**, къалэу Мыекъуапэ дэт МОУ-у «Гъэсэнэгъэ зышарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 2-р» зыфиIорэм адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ икIэлэгъаджэ.

Илъэсыбэ хъугъэу шIуагъэ къытэу Иоф зэрэшIэрэм, Джэдэжэ районым исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ илахъ зэрэхишIыхэрэм ыкIи къызыхъугъэр илъэс 60 зэрэхъурэм афэиI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль афагъэшIошагъ **Егоров Александр Дмитрий ыкIом**, муниципальнэ образованиеу «Джэдэжэ районым» иадминистрацие ипащэ иапэрэ гуадзэ.

БИБЛИОТЕКЭХЭР щыIэх ыкIи щыIэщтых

ИлъэсыкIэ мэфэкIым икIыхагъу ехъулэу, республикэ целевой программэу 2010 — 2014-рэ илъэсхэм къызэрэдальытэу, АР-м и Лъэпкэ библиотекэ тыгъэгъазэм и 23 — 24-м «**Илъэсым и библиотекарэ анахъ дэгъу**» зыфиIорэ зэнэкIокъум ия II-рэ чэзыу шыкIуагъ (апэрэр мыш ыпэрэ тхьаматэу къоджэ библиотекэхэм ащыкIуагъ), дэгъумэ анахъ библиотекарэ дэгъужьхэр ащ къышынэфагъэх.

МэфиIум къыкIоцI район ыкIи къоджэ зэфэшъхьафхэм къарыкIыгъэ библиотекарэ нэгъыри 10-р лъэныкъуабэкIэ зэнэкIокъугъэх: ясээнэхъат зэрэфэкIуагъэхэр, яIоф зэрякIасэр, тхылыр фэсакъхэзэ зэраухъумэрэр, къызэрэатхыхэрэр, ахэлъ зэчыир ордэкIэ, къашъокIэ, зыкъэшIынкIэ къызэгъуахыгъ ыкIи тхыльеджэхэр зэрэзыфащэхэрэр, тхылым иIэшIугъэ цIыфхэм зэралъагъэлэсырэр гъэшIэгъонэу, узыIэпшIэу нэгъырэ пэпчэ къыриIотыкыгъ.

АР-м культурэмкIэ и министрэу Чэмышъо Гъазый мэфэкIым икIызы-Лухыни, икIэху зэфэхьысыжыи ахэлэжъагъ. МэфэкI зэнэкIокъум хэлэжъэхэрэм АР-м и Президент, министрэхэм я Кабинет ыкIи ежэ зипэшэ министрствэм ацIэкIэ къафэгъушIуагъ. Библиотекэхэм ямэхъанэ обществэмкIэ зэрэиып, ахэм щыIэныгъэм ипчъэхэр хэти къызэрэфызыIуахырэр кIигъэтхыгъ, икIуаджэу Пэнэхэс и библиотекарэ чан хъупхъэ дэдагъэу, джы ИофшIэным иветеранэу Хъурмэ Тэйбат ыгу шIукIэ къызэринагъэр къыIуагъ. Ятворческэ Иоф мыпсынIэкIэ пстэуми «тхьашъуегъэпсэу» къариIуагъ, гъэхъагъэхэмкIэ къафэлэгъуагъ. ОхътакIэм диштэу ашIынэу, библиотекэхэр зэтэгъэпсыхъэгъэныр, ахэм Иоф ащызышIэхэрэм уасэ ятыгъэныр апэрэ лъэбъкъоу ылыгъагъ.

Нэгъыритф зыхэтэгъэ жорим шъыпкъэм тетэу конкурсант пэпчэ иIофшIагъэ уасэ фишIыгъ. АР-м культурэмкIэ и министрэ иапэрэ гуадзэу

тхьамэтатгъор ащ щызезыхъэгъэ ШъуауапIэкIэ Аминэт мэфэкIэу зэхашагъэмкIэ, ИлъэсыкIэу къэблэгъагъэмкIэ ыкIи зэнэкIокъум икIэху зэфэхьысыжэ дэгъухэмкIэ ащ хэлэжъэхэрэм къафэгъушIуагъ. Библиотекарэхэм яшIэныгъэ, яIэпэлэсэнэгъэ, тхылым фыряIэ фэцэныгъэр кIагъэтхэу зыкызызэраушыхъатыгъэр дэгъугъэу афилъэгъугъ.

ЗэнэкIокъум хэлэжъагъэ пэпчэ имурад къызэрэдэхъугъэр, зэригъэцэ-кIагъэр, хэти ащкIэ текIоныгъэ зэришIыгъэр къыIуагъ.

Ащ ыужым яIофшIагъэ къыкIэ-кIогъэ щытхъу тхыльхэр, къэгъагъэхэр аритыжыныу культурэмкIэ министрэу Чэмышъо Гъазый пчэгум кIыхъагъ.

«Илъэсым и библиотекарэ анахъ дэгъу» зыфиIорэ дипломхэр О. Афанасьева, С. Ирадовская, Н. Мерэмы, М. Мыгум, М. Сухорукова, С. Уджыхъум, С. Хъатитэм аратыгъэх.

Я III-рэ шъуашэр зIэ дипломыр, ахъщэ сомэ мин 25-рэ игъусэу Мыекъопэ кIэлэцIыкIу библиотекэм и директорэу **Татьяна Максименкэм**; **я II-рэ шъуашэр зIэ дипломыр**, ахъщэ сомэ мин 35-рэ игъусэу Адыгэбалэ игупчэ библиотекэ ипащэу **Мамыекъо Разыет**; **я I-рэ шъуашэр зIэ дипломыр**, апэрэ **ЧIыпIэр**, ахъщэ сомэ мин 50 кIыгъоу Кошхъэблэ районымкIэ **КIэдэкIоэ Сусаннэ** афагъэшIошагъ.

«Илъэсым икIоджэ библиотекэ анахъ дэгъу» зыфиIорэмкIэ: **я III-рэ ЧIыпIэр Ханскэ библиотекэм**; **я II-рэ ЧIыпIэр Фэдз къоджэ библиотекэм**; **я I-рэ ЧIыпIэр Нэшъукъоэ къоджэ библиотекэм** ахъщэ шIухафтынхэр ягъусэу аратыгъ.

Культурэм иIофышIэхэу икIырэ илъэсыр гъэхъагъэхэмкIэ зыгъэкIотэжыыхэрэм 2011-рэ ИлъэсыкIэми гушIогъуагъ хагъотэнэу афэхъохъугъэх.

МАМЫРЬКЪО Нуриет.

*Сурэтыр мэфэкIым Iэшъынэ Аслъан
къыщытырихыгъ.*

КъыкIэлъыкIорэ номерыр тыгъэгъазэм и 30-м къыдэкIыщт.

Тыгъэгъазэм и 27-м цыфхэм якъэгъэнэжыын
фэгъэзэгъэ къулыкъум илофышлэхэм я Мафэ
хагъэунэфыкыгъ

ХэхъоныгъэхэмкIэ ямэфэкI пэгъокIыгъэх

— Сид фэдэ хэхъоныгъэхэр
шъуилэху илъэсэу икырэр
жъугъэкIотэжыра?

— Сид фэдэ лъэныкъомкIи хэхъоныгъэхэр тилэху тимэфэкI тыпэгъокIыгъ, илъэсри дгъэкIотэжыгъ. Лъэхъаным диштэу гъэпсыгъэ техникэ мымакIэу тилэ хъугъэ, псэолгъэ зэфшъхьафхэр дгъэуцугъэх, нэбгырэ пчъагъэу Iоф шызышлэрэм хэхъагъ, ахэм яухъазырыни мыдэу Iоф дэтшлэн амал тилэ хъугъэ. Мы илъэсым Гъэlorышлэлэр зычIэтышт унакIэ дгъэуцуи, тыкощыжыгъ. Сомэ миллиони 137-м ехъу зытефэгъэ унэр квадратнэ метрэ минитIу мэхъу, мэшлогъэкIосэ автомашины 6 къызэддыкIыным ар тегъэпсыхъагъ. Гъэlorышлэлэ шъхьалэм имызакъоу, гузэжъогъу чыплэхэм къарыщыжыгъэнхэмкIэ АР-мкIэ МЧС-м и Гупчэ, гражданскэ оборонэмкIэ ыкIи ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ Мыекъопэ къэлэ Гъэlorышлэлэр чIэтышт. Джащ фэдэу автомашины 4 къыджIыным тегъэпсыхъэгъэ мэшлогъэкIосэ часть станицэу Ханскэм шыдгъэпсыгъ. Ащ ишIын гъатхэм рагъэжэгъагъ, шэкIогъу мазэм тыухи, тIупшыгъэ. ИзтегъэпсыхъагъэкIэ мыр адрэхэм атекIы. Сыда Iомэ автомашины 4-р къызэрэдэ-кIышттым имызакъоу, нэмыкI мэшлогъэ-

Цыфхэм якъэгъэнэжыын фэгъэ-зэгъэ къулыкъум илофышлэхэм япрофессионалнэ мэфэкI ипэгъокIэу УФ-м АР-мкIэ и МЧС и Гъэlorышлэлэ ипашэу Гъунэжъэ-къо Мурат журналистхэм зэлукIэ-гъу адирилагъ. Илъэсэу икырэм хэхъоныгъэу ашыгъэхэм, пшээр-ыль шъхьалэу зыфагъэуцужыкхэрэм ар къатегушылагъ.

кIосэ частхэм ятранспорти шагъэцэ-кIэжыын альэкIышт. Ежъ излектростан-ции, псыкъычIэщылэ илэнху проек-тым къыдыхалытагъэх, зэнэкъокъу зэфшъхьафхэр, егъэджэнхэр шызэхэщэ-гъэнхэм тегъэпсыхъагъ. МэшлогъэкIосэ частыр машIор шынгъончъэу шы-гъэным фэгъэхыгъэ Федеральнэ про-граммэм къыдыхалытагъэу пэлухъащт мылькур Гупчэм къытIупшыгъ. УФ-м и МЧС имылыкIэ фэу зэтет унэу фэ-тэр 40 хъурэр Мыекъуапэ шыдгъэу-цугъ. Ащ мэшлогъэкIосэ къулыкъум илофышлэ нэбгырэ 27-мэ, спасатель 12-мэ ыкIи зы дзэ къулыкъушIэ псэ-уплэхэр къащяттыгъэх.

— МэшлогъэкIосэ автомашина-кIэу мыгъэ къышъуфэкIуагъэм
фэдэ зилэр макIэу ало. Сыда ар
адрэхэм зэратегырэр?

— Федеральнэ бюджетым къыхэ-хыгъэу сомэ миллион 21-рэ ауасэу тех-никэ зэфшъхьафэу 7 къытфэкIуагъ. МэшлогъэкIосэ автоцистернэхуоу зи-гугъу къышъушыгъэм сомэ миллион 13 ауас. Ар IэкIыб къэралыгъохэм къа-щашыгъэ оборудованиемкIэ зэтэгъэ-псыхъагъ, чыIэм, фабэм, машIом, псым: яягъэ рамыгъэкIышъунэу мате-риал пытэхэм ахэшыкIыгъ. Псыр зэ-рытышт бакэу тетым литрэ 3200-рэ, тхъурбэр зэрытым литрэ 200 арэф. Нэбгырэ пчъагъэу тисатырхэм ахэтым зэрэхэдгъахъорэри къыхэзгъэщымэ сIоигъу. 2007-рэ илъэсым мэшлогъэ-кIосэ купыр зэкIэмкIи нэбгырэ 507-рэ зэрэхуыттыгъэр. Ар 1000-м нэдгъэсы-нэу ары пшгъэрылъэу тилэр. Типшгъэ-

рылхэр икыоу гъэцэкIагъэхунхэмкIэ ащ шIуагъэ къытышт. — АР-м и Пре-зидентрэ министрэхэм я Кабинетрэ мымакIэу яшIуагъэ къызэрэтагъэ-кIырэр къыхэзгъэщымэ сIоигъу. ГушыIэм пае, мыгъэ мэшлогъэкIосэ ча-стищыр зытэтIупшыш, ахэм Iоф ащы-зышIэштхэм япчъагъэ нэбгырэ 86-кIэ нахъыбэ къытфашыгъ.

— Илъэсэу икырэр пштэмэ,
нэбгырэ тхъапша пстэумкIи ти-
спасательхэмрэ тимэшлогъэ-
кIуасэхэмрэ Iэпылэгъу зыфэ-
хъугъэхэр, зыпсэ къыгъэна-
гъэхэр?

— МэшлогъэкIуасэхэми спасатель-хэми зэхъуытагъэу ягугъу къэпшын зыхъукIэ, къагъэнэжыгъэр пстэумкIи нэбгырэ 600-м ехъу. ЦУКС-м имэшло-гъэкIуасэхэр гъогогъу 1459-рэ машIоу зыкъэзыштагъэм екIугъэх, нэбгырэ 328-рэ къагъэнэжыгъ. Гъогухэм ате-хъухъэгъэ хъугъэ-шIэгъэ 464-мэ мэшло-гъэкIуасэхэмрэ спасательхэмрэ ахэлэ-жъагъэх, нэбгырэ 238-рэ къагъэнэ-жыгъ. Спасательхэм хушъхьафы-кIыгъэу ягугъу пшIымэ, псым, машIом, къушъхьэхэм нэбгыри 117-рэ къаха-щыжыгъ, къащагъэнэжыгъ.

— Гъэхъагъэхэр шъушIынхэм
сыда лъапсэу фэхъурэр?

— «Къэтыухъумэнхэр. Къэдгъэнэ-жыынхэр. Iэпылэгъу яттыныр» — джа-ры тидевиз. Ащ тыкъыпкъырыкIызэ Iоф тэшIэ. Цыфэу ошIэ-дэмышIэ Iофхэм ахэкIуадэрэр, шъобжхэр зыте-щагъэ хъухэрэр нахъ мэкIэнхэм, Iэпы-лэгъу икыоу ядгъэгъотыным, машIом, псым е нэмыкIэу ом къызыдихырэ хъугъэ-шIагъэхэм нахъ макIэу зэрар къахъыным, цыфхэр шынгъончъэу шылэнхэм апае ахэр зэрэдгъэцэкIэшт-хэм тыпылэ. ТимэшлогъэкIуасэхэмрэ спасательхэмрэ япрофессионализмагIи, акIуачIи цыфхэм якъэгъэнэжыын зэрэфагъэlorышлэщтыр сицыхъэ тельэу къэсIон слъэкIышт.

ХЪУТ Нэфсэт.

Зэхэсыгъо илагъ

Адыгэ Республикэм и Прокурату-рэ и коллегие игъэкIотыгъэ зэхэсыгъо тыгъэгъазэм и 24-м илагъ. Хэгъэгу зэошхом иветеранхэм япсэукIэ амал-хэр нахъышIу шыгъэнхэмкIэ шыIэ хэбзэгъэуцугъэр ыкIи ЖКХ-р епхы-гъэ хэбзэгъэуцугъэху электорэнер-гием, фабэр къэзытыхэрэм, цыфхэм яфитыныгъэхэр къэхъумэгъэнхэм афэгъэхыгъэхэр зэрагъэцэкIэхэрэм яуплэкIунхэм къагъэлъэгъогъэ кIэуххэм зэхэсыгъом ащахэлъагъэх.

Республикэм ипрокурорэу Сергей Охлопковым зэхэсыгъор зэришагъ. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, зиунэ амал-хэр нахъышIу шыгъэн фаехэм ячэ-зыоу шыIэм тыгъэгъэзэ мазэм ехъу-лIэу Хэгъэгу зэошхом иветеранэу Адыгеим шыпсэурэ нэбгырэ 338-рэ хэтыгъ, ащ шыцэу нэбгырэ 319-мэ зэтыгъо ахыщэ Iэпылэгъу аратыгъ, нэбгырэ 257-мэ ящыкIэгъэ псэуплэхэр зэрагъэгъотыгъ.

УплэкIунхэм къызэрагъэлъэгъуа-гъэмкIэ, республикэм икъэралыгъо хабзэ ыкIи чыплэ зыгъэlorышлэжы-плэхэм яорганхэм ащ фэдэ ветеран-хэм яфэшшошэ псэуплэ яIэнымкIэ IофшIэн гъэнэфагъэ зэрэхъэ. Ау зекIорэ хэбзэгъэуцугъэхэм ар адимы-штэу бэрэ къыхэкIы. ГушыIэм пае, законыр тэрэзэу агурагъаIорэп, е чэ-зыум хагъэуцонхэр атемыфэу арало, е яшIэ хэлэу зэрыхэс псэуплэм изы-тет зэщагъэкъуагъэу алыгът. Ащ фэ-дэ хуэкIоныгъэу 78-у къыхэкIыгъэр прокурор уплэкIунхэм яшIуагъэкIэ дагъэзыжыгъ, ветеранхэм яфиты-ныгъэхэр къаухъумагъ.

Электричеством ыкIи фабэм, ЖКХ-м иорганизациехэм агъэцэкIэрэ фэIо-фашIэхэм ыкIи ащэрэ товархэм ауасэ, къэралыгъо ыкIи муниципальнэ программэхэр зэрэпхыращыхэрэр икыу фэдизэу законом димыштэу къыхагъэщыгъэх. Республикэ ыкIи муниципальнэ органхэм псэуплэ-ком-мунальнэ фэIо-фашIэхэм ятарифхэу мы илъэсми, 2011-рэми агъэнэфа-гъэхэр федеральнэ законодательст-вэм диштэхэрэп. 2009 — 2010-рэ илъэсхэм хабзэр аукъуагъэу хъугъэ-шIэгъэ 302-рэу къыхагъэщыгъэм шы-цэу 42-мкIэ уголовнэ Iоф къызэлъа-хыгъ.

Прокуратурэм илофышIэхэм тапэ-кIи мы Iофыгъохэм анаIэ атыра-гъэтышт.

ИШЪЫНЭ Сусан.

КIымэфэ гъогухэр нахъ шынагъох

КIымэфэ уахътэм мафэхэр Iакох, ошх-осхэр къызэкIэлъэкIох, гъогухэм къатыригъэщтыхэу бэрэ къыхэкIы. Мэзахэу ыкIи ом изытет ащ фэдэ зы-хъукIэ, автомашинэкIэ узекIоныр нахъ къын мэхъу. Арэу шытми, ар зилэхэм агъэуцуныш, лъэсэу къакIухъанэу фаехэп. Ащ фэдэхэм КIымафэу гъогур нахъ шынагъо зэрэхъурэр зыщагъэгъу-пшэ хъуштэп, нахъыбэу сакъыныгъэ къызыхагъэфэн, шэпхъэ гъэнэфагъэу шыIэхэр агъэцэкIэнхэ фае.

Мэзахэ зыхъукIэ водителым маши-нэм иостыгъэхэм къагъэнэфырэр ары ныIэп ыльэгъурэр, гъогум техъухэрэм икыоу уасэ фишIын амал иIэп. Остыгъэ «благъэхэм» метрэ 40 — 45-рэ, «чы-жъэхэм» — метри 100 ныIэп къагъэнэ-фырэр, нэфынэр зытепсэрэр зыфэдэр зэхъугуфыкIыгъэу водителым ыльэгъу-рэп. Мэзэхэ уахътэм пстэумэ анахъ шы-нагъор уапэкIэ кыкIырэ транспортым къыгъэнэфырэм нэм ымылгъэжъэу къышыныр ары. Ащ иягъэ къыуимы-гъэкIыным фэшI шапхъэхэр гъэцэкIэн-хэ фае. Автомобилэу уапэкIэ кыкIыгъэр къэсынIэ метри 150 — 200 къэнагъэу «чыжър» «благъэмкIэ» зэблэпхъун фае. УзыщызэблэкIырэ уахътэм транс-

портэу уапэкIэ кыкIырэм ултымышIлэу, джабгъумкIэ нахъыбэу узэрэдэхышттым упылтымэ нахъышIу. Шъуапэ итхэм шъуафэсакъынэуи зыщышъумыгъэ-гъуш. ЗыгорэкIэ остыгъэхэм къагъэ-нэфыгъэм нэм ымылгъэжъэу къы-шыгъэмэ, шъудэмыхэу, цыкIу-цыкIоу шъукызытеуцу.

Скоростым къызэбгъэхъукIэ, зэхъугу-фыкIыгъэу уапэкIэ шыплэгъурэр нахъ макIэ мэхъу, мэзэхэ уахътэм ар фэдитIу-щыкIэ нахъ макI. КIымэфэ уахътэм псэуплэхэм ягъогухэм зы сыхъатым

километрэ 50-м, нэмыкI автомобиль гъогухэм — 90-м скоростыр ащеб-гъэху хъуштэп. Цэнлъагъо зыхъукIэ скоростми, шъуапэ ит транспортым метрэ пчъагъэу ыуж шъукызыэринэрэ-ми шъуафэсакъын фае, автомашинэр зэрэжъугъэжъэщтыми, шъукызыэрэ-уцуштым, къызыщыжъугъазэрэми шъунаIэ лъэшэу атежъугъэт.

Нахъыбэу сакъыныгъэ къызыщышъу-хэфэн фаер псэуплэхэр ары, анахъэу лъэсрыкIо зэпырыкIыплэхэм, общест-веннэ транспортым икыэуцуплэхэм

адэжъ. Мэзахэ зыхъукIэ лъэсрыкIохэми автомашинэу къачэрэр къызнэсыгъэр, скоростэу иIэр икыоу зэхъауфыкIырэр, ау фарэхэмкIэ нэфынэр къытырагъа-псэмэ, водителым дэгъоу ежъ къе-лъэгъу фэдэу къыщэхъу.

Мы зэпстэури КIымэфэ уахътэм лъэ-шэу унаIэ зытебгъэтын фэе шапхъэ-хэш, зыщышъумыгъэгъушшэх. Авто-мобилыр къызэхэжъугъэнэныш, шъукыдэкIыным ыпэкIэ изытет шъууплэкIу.

ПАТЫКЪО Ичрам.
Милицием иподполковник.

Шэуджэн районым ибидбиблиотекаэхэм язытет, ялофшлакI, ягухэлъхэр

Парламент едэлунхэр

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм культурэмкIэ, спортым-кIэ, СМИ-мкIэ ыкIи общественнэ организациехэм зэпхыныгъэхэр адырIэнхэмкIэ и Комитет тыгъэгъазэм и 7-м парламент едэлунхэр темэу «Библиотечное дело в Республике Адыгея: состояние, проблемы, перспективы» зыфиорэмкIэ щызэхашцэгъагъ. Доклад ыкIи кyiотыкIын кIэлхэм зыдэлугъэхэ ыкIи затегушыгъэхэ ужым, Адыгэ Республикэм ибидбиблиотека Iоф изытеткIэ, ащ хыхъо фэшIыгъэу гъэпытэгъэнымкIэ зэфэхьысыжьхэр ашIыгъэх.

Культурэ лэжыапIэхэм щыIэныгъэмкIэ ыкIи пIуныгъэмкIэ ямэханэ зэрэныр кIагъэтхыгъ, ащ елытыгъэу библиотекэхэм яматериальнэ-техникескэ базэ (лэапсэ) гъэлъшыгъэным, кадрэхэм ядэгъугъэ зыкыгъэгъэтыгъэным, япрофессионализмэ хэгъэхъоным, творческэ IофшIакIэм нахэ зытырагъэпсыхъаным ыкIи зышаушэтыным, тхылъ фондир ухъумэгъэным, гъэкIэжыгъэным, технологиякIэхэр гъэфедэгъэнхэм библиотекэ IофшIэнымкIэ ямэханэ зэрэныр щыкIагъэтхыгъ.

ЩыкIагъэхэу, фэныкIуагъэхэу библиотекэхэм яэхэр кыдалгыгъэхэ, ахэр игъорыгъоу дагъэ-зыжыгъэ, япшэрылъ шъхьаIэхэр игъом зэрэзэшIуахыштым Iоф дашIэн фаеу алыгъагъ. Анахъэу анаIэ зытырагъэтын фэелъэныкIэхэр агъэнэфагъэх. Республикэ целевой программэу «Развитие библиотечного дела в РА на 2010 — 2014 годы» зыфиорэр гъэцкIагъэ зэрэхъуэрэм лыплъэгъэныр ыкIи ащ ишIуагъэу къаIорэр гъэуныфыгъэныр апэрэхэм ащыш. Библиотекэхэм язытет нахышIу шыгъэным фае 2011-рэ илъэсы-кIэм шIэгъэн фаехэри агъэнэфагъэх. Библиотекэхэр апэкIэ лыкIотэнхэмкIэ, яIофыгъохэр мыгужьоу зэшIуахынхэмкIэ технологиякIэхэр осэнчъэу зэрэщытхэр, тхылъыкIэ фондхэр зэгъэуIугъэнхэр, IофшIэкIэ хэбзакIэхэм ахэр атешэгъэнхэр, пшэрылъ зэшIомыххэм ядэгъэзыжыныкIэ анахэ зишIуагъэ къэ-кIонхэу зэрэгугъэхэрэр къаIуагъ.

Библиотекэ IофшIэн мыпсын-кIэр щытху хэлъэу, гуетыныгъэ фыриIэу зыгъэцкIэрэ, коллективхэм япашэхэр, анахэ IофышIэ хуьпхэхэр ягъэхъгъэ лъэбэкъухэм, библиотекэ Iофыр зэрагъэпытэрэм апае ахышэ шIу-хьафтынхэмкIэ кыыхагъэщынхэу унагъо ашIыгъ.

АР-м ибидбиблиотека системэ игъэпытэнкIэ Концепции зэхэ-

гъэуцогъэныр, ащ Лъэпкэ библиотекэм пае унакIэм ишIын ыкIи нэмыкI псэолъаIэхэм ягъэпсын щырахъуханэу къаIуагъ.

Муниципальнэ образованиехэм ягъэцкIэкIо органхэм ыкIи АР-м ибидбиблиотека сообществэ библиотекэхэм нахэ гъунэ алъафэу, анаIэ атырагъэту, ахышэ-кIи, нэмыкI IэпыIэгъухэри арагъэгъотыхэ, чIыпIэ зэжъоу мы уахътэм библиотекэхэр зэрыт хуьгъэхэм игъэкощыкIыжыгъэ-гъэнхэ зэрэфаер кIагъэтхыгъ.

Къэбар жъугъэм иамалхэми культурэм ыкIи библиотекэхэм нахэ анэлу афагъэзэнышъ, къатефэрэр ашIэнэу къяджагъэх.

Иоф зилэр цысырэн зэралоу, АР-м изы Iахъэу гъэлъсэгъэ Шэуджэн районым икультурэ, анахъэу ибидбиблиотекаэхэм язытет зэдгъаиIэмэ тIулоу-гъоу тыгъэгъазэм и 17-м гъо-гу тытхэгъагъ.

Шэуджэн районым культурэмкIэ игъэлорышIапIэ ипашэу Лышэ Рустем районым икультурэ цыIа-кIэ зыфэдэр, библиотекэхэм язытет къытфIулагъ.

Библиотекэхэр

Шэуджэн районым пстэумкIи библиотекэ 14 ит. Ахэр район гупчэ библиотекэр, район кIэлэ-цIыкIу гупчэ библиотекэр, Джы-ракъые къоджэ библиотекэ-ку-тамэр, Къэбыхьаблэр, Пшычэу дэтыр, Пшыжыхьаблэр, Мамасевскэр, Михайловскэр, ХьатыгъужыкIуаер, Чернышевскэр, Заревскэр, Свободнэ Трудым иер, Тихоновым ыкIи Дукмасо-вым ябиблиотекэхэр арых.

Къэлогъэн фаер мыхэм унэ зэгъэпсыхъагъэ зилэ зэрэхэмы-тыр, ар хэгъэкIи яIофшIэнкIэ ящыкIэгъэ техникэри — компью-терхэр, ксерокс ыкIи телефон-хэр икIоу зэрамыIэхэр ары.

Районым культурэмкIэ ипашэу Лышэ Рустем анахъэу кыыхыгъэщыгъэр ыкIи гу зылытыгъа-тэ шIоигъуагъэр Шэуджэн райо-ныр Краснодар краим пыбзы-кIыгъэ хьазырэу, ащ еклурэ гъо-гу тэрэз имыIэу зэрэщытыр, райо-ныр экономическэу, мыльку-шхо кыихъэу зэрэмыгъэпсыгъэр ары. Ащ кыыхэкIэу культурнэ уч-реждениехэм яфIо-фаишIэхэр, яматериальнэ базэ щыIэ амал-хэм къапкырыкIыхэзэ зэрагъэ-пытэрэр къыIуагъ. АщкIэ анахэ зишIуагъэ къаIыгъэр республи-кэ целевой программэу «2009 — 2010»-рэ зыфиорэр ары. Къа-фэIоIогъэ ахышэр къаратынэу щытыгъэм кIэмыхьапэм, ащ ишIуагъэкIэ культурэм иунэхэу районым итхэр (ахэм янахыбэм библиотекэхэр ачIэт) нахэ куоу ачагъэцкIэжыгъэх.

Совет хабзэм илъэхъан ашIы-

гъэгъэ псэуалъэхэр хыбэй ху-гъэх, ренэу уахъупхуьхъан ыкIи илъэс къэс бгъэцкIэжыныхэ фаеу мэхъух.

Лышэ Рустем кызыриIуа-гъэмкIэ, ХьатыгъужыкIуае, Мамхыгъэ, Дукмасовым куль-турэм иунэхэу адэтхэм ащ фэдэ гъэцкIэжыныхэр мыгъэ ащы-кIуагъэх. Шъхьэр, пхъэ джэха-шор, пчъэ-шъхьаныгъупчъэхэр зыщызэблахуьгъэхэр ахэтых, Дукмасовым дэтым дэпкъэу кыгъокIынэу ежыагъэр гуагъэ-пытыхъажыгъ, къагъэлпышты-гъэпти, къэзгъэфэбэпIэ системэр рашIэлагъ.

ГухэкI, ау уклорэипэным, культурэм иунэу зэхэтэкIопэ-ным нэсыгъэу Михайловскэм дэтым чIэт библиотекэр нэмыкI чIыпIэ мыгъэкощыгъэмэ, итхылъ фонди кIодыпэн, нэмыкI тхьа-мыкIагъуи кыздыхьын ылъэ-кIышты. Ау джырэкIэ библиоте-кэр агъэкощыгъэп.

Шэуджэн районым ит библио-текэ 14-м ащышэу зы компью-террэ зы ксероксырэ зилэр ин-хэм апае район гупчэ библиотекэ закъор ары. ЩымыIэм кыыхэ-кIэу, библиотекэ IофшIэнми кы-шцкIэ, зэрэашигъоу ягухэлъхэр кIащынхэу хъурэн.

Шыпкыэ, Лышэ Рустем ты-зэригъэгъозагъэмкIэ, гъэцкIэ-жыны ыкIи гъэкIэрэкIэн Iофым-кIэ анахэ ахышэшо зыпIуахьа-гъэр Шэуджэнхьаблэ игупчэ ит унэхъоу, культурэм и Унэу щы-тыгъэу, джы амал-пшэрылъы-бэу щызэшIуахырэм елытыгъ-гъэу районым культурэмкIэ илъэпкэ ГупчэкIэ зэджагъэхэр ары. КультурэмкIэ лъэныкIо пчъагъэу зэтефыгъэу — къэшъо-кIо, оредыIо куп пчъагъэр, театр-рэр, дышъэ идагъэмкIэ кружо-кыр, яшыгъын-шъуашэхэр афэ-зыдырэ цехыр, район библио-текиIур зэхэуытагъэу чIэтых ыкIи Iоф зэралъэкIэу ашIэ.

Народнэ культурэм мы и Гупчэ унэхъоу пылухъанчъэу егугъгъэх: итеплэ зэрэщытэу — шъхьы, дэпкы, пчъы, шъхьаныгъупчъы, ишагу Iупэ зэлыгъэкIотыгъы къэ-бзэ-лэабз, ащ кыпэлIул парк гъэпсэфыпIэри кыдырагъэуы-тэу агъэкъэбзэгъ, агъэкIэрэIагъ; Гупчэм ичIэхьагъэу зэхэти, апэрэ этажыр зэкIэ — мышц отделеу Iоф щызышIи, фойер ыкIи зри-тельнэ залыр дэгъоу агъэцкIэ-жыгъэх. Апэрэ этажым Iоф шы-зышIэрэ коллектив зэфэшъхьа-фхэм яорэд-къэшъо мэкъэ жъын-чи тхьаIумэм кыредзэ. Зэрэ-тIэIкыхьагъэхэм унэхъор кы-зэрагъэплъырэр кыуегъашIэ. Апэрэ этажэу гъэцкIэжыныхэр зыщыкIуагъэр хэпшыкIэу гуIэ-тыпI, мыр дэдэм, сэмэгумкIэ зэ-рэгъазэу, организационнэ-ме-тодическэ кабинетым уехъэ: нэ-

фын, IэпкIэ-лэапкIэу зэIыхыгъ, Шэуджэн районым икультурэ изытет уфэгъэгъэнIосэрэ щытхуь тхылъхэу, дипломхэу, сурэт зэ-фэшъхьафхэу, вымпелхэу, нэ-мыкIэхэу дэпкъым ыкIи мэкIай-хэм ягъэкIугъэхэм районым икультурэ игъэхьагъэхэр къа-Iуагъ.

Кыыхэгъэщымэ сшIоигъор, Шэуджэн районым икультурэ зэрэщытэу изытет (яфэныкIуа-гъэхэм ямылгытыгъэу), яIоф-шIакIэ уагъэразэу зэрагъэпсы-рэр ары.

Ежэ районымкIэ культурэм игъэлорышIапIэ ипашэу Лышэ Рустем арэу кычIэкIын апэдэ-дэ культурэм иIофышIэхэм ягу-етыныгъэ зыфэгъэзагъэу ашIэ-рэмкIэ ыгъэразэу, «**тикультурэ IофышIэхэм саугъэт афэбгъэу-цун фае**» зыкIуагъэр. Ялэжыа-пкIэ цыкIу, IофшIэпIэ унэр къа-мыгъэплъэу, икIоу нэфынэр кычIидзэу щымытми, кIыны-гъохэр ушъхьагъу амышIэу, сы-дигъуи ежъхэм къатефэрэр зэра-шIэрэр ары. Лышэм анахъэу хигъэуныфыкIыгъэр ежъ-ежы-рэу ахэм яIофшIэпIэ унэхэр алэ-шъхьытIуIэ агъэкъабзэу, агъа-лэу, агъэдахэу зэрэщытыр ары. «Ахэр кыддемыIэщыгъэхэмэ, тэр-тэрэу тымыIыгъыгъэхэмэ унэхэр тэкъожыпэштыгъэх», — ыIуагъ Лышэм.

Районым культурэмкIэ илъэпкэ Гупчэ ия II-рэ къат тет район гупчэ библиотекэм ыкIи район кIэлэцIыкIу библиотекэм джы зафэдгъэзэн. Мыхэм пластик шъхьаныгъупчъаIэхэр афыха-гъэуцагъэх, ау унэ кIоцIхэр дэ-гъухэп, илъэсипшI пчъагъэм гъэ-цкIэжыны тэрэз зэрэщымыкIуа-гъэр гъуашэрэп, агу хэлъыгъ, ау ахышэм кызытыригъэуцагъэх. БиблиотекитIуми нэфынэ икIу ачIэтэп, электричествэр зэрыкIо-рэр гъучыIхэри зэблэхуьгъэнхэ зэрэфаер мыгъуашэу, лампочкэ зэе-тIуаер нэшъоу маблэх.

Ау ащ кыкIырэп библиоте-кэхэм ямэханэ кIелыхыгъэу, тхылъеджэ ямыIэжъэу. Би-блиотекэхэу республикэм ичIы-пIэ зэфэшъхьафхэм ащыIэхэм япшэрылъ, яIофыгъо зэфэшъ-хьафхэр непи дахэу зэшIуахых: ахэм яфондхэм тхылъ зэтефы-гъэ мин пчъагъэхэр ачIэлъых, ащызэгъэзэфагъэх, къафэIорэ тхылъеджэхэр — еджакIуи, студенти, нахэ чъэпхыгъэхэри агъэразэх. Тхылъэу ащызекIорэм ипчъагъэкIи, тхылъеджэхэмкIи яплан рагъэкъу. Iофтхьэбзэ гъэ-шIэгъонхэр адыгэ тхакIохэм, усаIохэм, урыс классикхэм, къоджэ тхакIохэм ятхылъыкIэ-хэмкIэ, ямэфэIкI мафэхэмкIэ зэ-хашэх, зэIуIэгъухэр, зэхэгу-щыIэгъухэр, викторинэхэр, зи-гъо IофыгъохэмкIэ — экологи-

ер ухъумэгъэнымкIэ, наркомани-ем пэшIуекIонымкIэ, ныбжы-кIэхэр спортыр якIасэу, шIэны-гъэр яIапIэу къэтэджынхэмкIэ, гъэсэныгъэ-пIуныгъэ хэти иIэ хъунымкIэ Iофышхо ашIэ. Гуп-чэ библиотекитIум ямызакъоу, Шэуджэн районым ит нахэ биб-лиотекэ цыкIуэхэми яIофшIэн хэшIыкI фырыIэу, агу фэшагъэу зэрэщытым ишыхъат Джыра-къые къоджэ библиотекэм иIо-фышIэу Мерэм Нурыет «Райо-ным 2010-рэ илъэсымкIэ ибид-библиотекарь анахэ дэгъу» зыфио-рэ цIэр кызырэдихыгъэр ыкIи республикэ зэнэкъокъум зэрэхэ-лэжыагъэр.

Шэуджэн районымкIэ Тихоно-вым дэт библиотекэм (иIэшъхэ-тетыр В.С. Спивак) итхылъ фонд зэрэзэгъэзэфагъэу, зэрэушъа-гъэмкIэ купкI иIэу, Iофгъаабзэ-хэр егугъоу зэрэзэхышцэрэмкIэ ыкIи иIофшIэпэ амалхэр зэрэ-псыхьагъэмкIэ кыыхагъэщыгъ, щытхуьцIэу «Илъэсым ианахэ библиотекэ дэгъу» зыфиорэр кыфагъэшъошагъ.

Ситхыгъэ ыкIэм мышц фэдэ зэфэхьысыжэ фэшIымэ сшIои-гъу: **Шэуджэн районым икуль-турэ бай нахэ тхьамыкIэп, Iофым шегугъух, якIас иску-сствэр, гъэхьагъэхэр респу-бликэм имызакъоу, нэмыкI республикэхэу, къалэу зыда-кIохэрэм ашашIых, IофшIэ-кIэшIур къашагъэлыагъо.**

Районым ит библиотекэхэми яIоф шыпкыагъи, фэшэныгъэ ини фырыI. Арэу щымытыгъэ-мэ, библиотекэ Iофым ивете-ранхэри, илъэс 40 — 45-рэ ху-гъэу, щысэтэхыпIэхэу ныбжы-кIэхэмкIэ, район библиотекэм МБА-м ыкIи Единый фонд зы-фиорэ отделим ипашэу ШатIэ-къо Гошэунае, кIэлэцIыкIу райо-ны библиотекэм илъэс 22-рэ иди-ректорыгъэу, илъэс 22-м джы еджакIохэм Iоф адэшIэгъэным-кIэ методистэу Ацумыжэ Бибэ фэдэхэр тыдэ кыкIыныгъэхэ. Ахэр цыфэхэм якIасэх, яIапIэх. Непэ мы библиотекитIум Iоф ащызышIэрэ ныбжыкIэхэу Iэ-шъхьэмэфэ Майе, БоджэкIо Га-линэ, Керимова Марьянэ, Iэ-шъхьэмэфэ Сулет, Лышэ Русет, Цужь Русет, Даур Ларисэ ахэм акIырэплых.

ИлъэсыкIэ хьар техъанхэу сафэлъаIо Шэуджэн районым икультурэ лызыгъэкIотэрэ пстэу-мэ, анахъэу ибидбиблиотекарь хуьп-хьэхэм.

**МАМЫРЫКЪО
Нуриет.**

Сурэтхэм арытхэр: **Шэуджэн районымкIэ библиотекэ Iо-фым иветеранэу, непи Iоф зышIэрэ ШатIэкIо Гошэунай; кIэлэцIыкIу библиотекэм иметодистэу Ацумыжэ Биб.**

ТЕРРОРИЗМЭР ыкIи ЭКСТРЕМИЗМЭР:

пшъэдэкIыжъхэм япхыгъэ Iофыгъохэр

*(КъызыкIэлъыкIорэр
тыгъэгъазэм и 21-м
къыдэкIыгъэ номерым ит).*

Связым исетъхэу зэкIэм и агъэпсэуалъэхэрэкстремистскэ гухэлъхэр зехъэгъэнхэм фэшI агъэфедэнхэ фитыхэп.

Урысые Федерацием ишъолъыр экстремистскэ материалхэр цIыфхэм шалъагъэлэсынхэ, джащ фэдэу алъыгъэлэсынхэ гухэлъым пае ахэр къыдагъэкIынхэ ыкIи шагъэлъынхэ фитыхэп. Информационнэ материалхэр экстремистскэ нэшанэ зыхэлъхэу федеральнэ судым елъытэх ахэр къызыщагъотыгъэхэ, зыщалъагъэлэсынхэр е ащ фэдэ материалхэр къыдззыгъэкIыгъэхэ организациер зыдэщылэ чIыплэм тегъэпсыкIыгъэу прокурорым тхылъэу къылыгъэлэсынхэм е зифэшъшэ Iофым административнэ, гражданскэ е уголовнэ лъэныкъохэмкIэ ахалпэ зыхукIэ. Хэутыгъэ, аудио-, аудиовизуальнэ ыкIи нэмыкI материалхэу (произведениехэу) цIыфжъугъэхэм апашъхэ шагъэфедэхэу экстремизмэм инэшанэ горэ зыхэплъэгъоштхэм яавтор экстремистскэ IофшIэн зезыхэрэ цIыфэу алъыгъэ.

Экстремистскэ IофшIэн зэрэзрахъагъэм фэшI Урысые Федерацием иргражданхэм, IэкIыб хэгъэгъу гражданхэм ыкIи гражданствэ зымыIэхэм Урысые Федерацием и законотельствэ зэригъэнафэрэм тетэу административнэ ыкIи гражданскэ-правовой пшъэдэкIыжъ арагъэхы. Къэралыгъо ыкIи общественнэ щынэгъончъагъэр гъэпытэгъэн гухэлъым пае, экстремистскэ IофшIэным хэлэжъэгъэ цIыфым судым унашъоу ышIыгъэм тетэу къэралыгъо ыкIи муниципальнэ къулыкъу IофшIэн, контракт шIыкIэм тетэу дзэм ыкIи правэухъумэкIо органхэм къулыкъу ащыхын, джащ фэдэу еджэпIэ учреждениехэм Iоф ащишIэн, унэе детектив ыкIи

къэухъумэкIо IофшIэн ыгъэцкIэн фимытэу агъэпсы.

ЗэлукIэхэр, митингхэр, демонстрациехэр, урам къырыкIонхэр ыкIи пикетхэр зэхашхэ зыхукIэ экстремистскэ зекIуакIэхэр зэрахъанхэ фитыхэп. ЦIыф жъугъэхэр зыхэлэжъэхэрэ акциехэр зэхэзышхэрэм ащ фэдэ Iофыгъохэм язэхэцкIэ Урысые Федерацием и законотельствэ шапхэу ыгъэнафэхэрэм адэмыхыгъэным, экстремистскэ IофшIэн зэрамыгъэхэгъэным, ащ фэдэ зекIуакIэхэр псынклэу къэгъуцугъэнхэм япхыгъэ пшъэдэкIыжъ ахы. ЦIыфхэр жъугъэу къызэкIолэхэрэ акциехэм ахэлэжъэхэрэм Iашэ, джащ фэдэу гражданхэм япсауныгъэ зэрар къыфзыхын е физическэ ыкIи юридическэ лицэхэм материалнэ чIэнагъэ языгъэшын зыгъэкIышт пкъыгъохэр фэшIыкIэ ашIыгъэхэр зыдаIыгъынхэ фитыхэп.

ЦIыфхэр жъугъэу зыхэлэжъэхэрэ акциехэр зэхашхэ зыхукIэ экстремистскэ организациехэр ахэм ахэлэжъэнхэу къырагъэблэгъэнхэ, ахэм ясимволикэ е яатрибутикэ къызыфагъэфедэн, экстремистскэ материалхэр цIыфхэм аратынхэ фитыхэп. ЫпшъэкIэ зыцIэ къыщетлогъэгъэ статьям иящэнэрэ Iахэ ыгъэнэфэрэ Iофыгъохэр къызыхагъэщыхэкIэ, цIыфхэр жъугъэу зыхэлэжъэхэрэ акциехэр зэхэзыщагъэхэм е нэмыкIхэу ащ изэхэцкIэ пшъэдэкIыжъ зыхыххэрэм зыцIэ къетлогъэ хэбзэукъоныгъэхэр дэгъэзыжыгъэнхэм епхыгъэ Iофыгъохэр лъэтемытэу зэрахъэнхэ фае. А пшъэрылърэу замыгъэцакIэ, Урысые Федерацием хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ иорганхэм ялIыкIохэм игъоу зэралъэгъугъэм тетэу цIыф жъугъэхэр зыхэлэжъэхэрэ акциехэр къагъэуцух ыкIи Урысые Федерацием и законотельствэ тегъэпсыкIыгъэу зэхэцакIохэм пшъэдэкIыжъ арагъэхы.

Урысые Федерацием административнэ правэукъоныгъэхэм яхыылэгъэ и Кодекс ыпшъэкIэ зыцIэ къыщетлогъэ хэбзэнчъэгъэ купыр зэрэзрахъагъэм (зи зэрамышIагъэм) апае къыкIэлъыкIорэ пшъэдэкIыжъ ыкIи гъэпшынен лъэпкхэр егъэнафэх.

Ахъшэм епхыгъэ операциехэр зыгъэцкIэрэ организацием бзэджэшIагъэкIэ къызыIэклагъэхэгъэ федэхэр шъхэихыгъэу гъэпсыжыгъэнхэм ыкIи терроризмэм фэлажъэхэрэм апэуцужыгъэным яхыылэгъэ законоотельствэр зэримыгъэцэклагъэм пае лэжэпкIэ анахэ макIэкIэ алъытэрэм фэди 100 — 200 тазырэу тыралъхэ е чэщ-мэфэ 90-рэ Iоф ышIэн фимытэу агъэпсы; зэлукIэхэр, митингхэр, демонстрациехэр, гъогурыкIонхэр е пикетхэр зэхэцэгъэнхэм шапхэу пылхэр зэрауагъэлэсынхэр фэшI тазырэу сомэ мини 2 атыралъхэ е чэщ-мэфэ пшIыкIутф пIалъэ иIэу агъэтIысых. УнашъокIэ зиIофшIэн къагъэуцугъэ общественнэ е динлэжъ объединением икIэрыкIэу Iоф ригъэшIэнэу пыххэрэм сомэ мини 2 тазырэу рагъэты. Экстремизмэ нэшанэ зиIэ материалхэр къызэрэдагъэкIыхэрэм ыкIи цIыфхэм зэралъагъэлэсынхэрэм фэшI сомэ мини 100-кIэ агъэпшыненхэу е чэщ-мэфэ 15 пIалъэкIэ агъэтIысынуу законом егъэнафэ.

Урысые Федерацием и Уголовнэ кодекс террористическэ ыкIи экстремистскэ нэшанэ ахэлъэу ыкIи уголовнэ пшъэдэкIыжъ ягъэхыгъэн фаеу егъэнафэ УФ-м и УК истатъяхэу 205—206-м, 208-м, 211-м, 277—280-м, 281.1-м, 282,2-м, 360-м, джащ фэдэу УФ-м и УК истатъяхэу 136-м, 148-м, 149-м, 212-м, 239-м, 278 — 280-м, 282 — 282,2-м, 375-м, УФ-м и УК истатъяхэу 105-м, 111-м, 112-м, 115—117-м, 119-м, 141 — 142.1-м, 150-м, 213-м, 214-м, 243-м, 244-м, 281-м,

335-м, 336-м агъэнэфэрэ бзэджэшIагъэхэр, а бзэджэшIагъэхэр политическэ, идеологическэ, расовэ, лъэпкэ ыкIи дин джэгъогъуныгъэ тельхэаплэхэм е социальнэ куп горэм пыиныгъэу фырялэм пае зэрахъагъэхэ зыхукIэ. ЗыцIэ къетлогъэ бзэджэшIагъэхэр зезыхагъэхэм илъэси 2-м къыщыублагъэу 20-м нэсэу хьапс ательхээгъэнэу ыкIи нахэ бзэджэшIэгъэ хылыгъэ зезыхагъэр къыгъэшIэщтым хьапсым чIэсыщтэу агъэпшынен алъэкIынуу законом егъэнафэ. ГушIэм пае, цIыфхэм апашъхэ итэу экстремистскэ зекIуакIэ зехээгъэным къыкIаджэрэм илъэси 3 — 5 хьапс раты; джэгъогъуныгъэм е пыиныгъэм акIэзыгъэблыхэрэм, джащ фэдэ цIыфым уасэу иIэр гъэцIыкIугъэным пыххэгъэныр, илъэси 2 — 5 хьапс тыралъхэ; экстремистскэ сообществэ е экстремистскэ организацие зыгъэлажъэрэм илъэси 6-м нэсэу хьапс тыралъхээн алъэкIышт; терроризмэм епхыгъэ акт щыIэнэу къэбар нэщI зыгъэлугъэр тазырэу сомэ мин 200-кIэ ыкIи илъэси 3 хьапскIэ агъэпшынен алъэкIышт; террористическэ IофшIэным зышIуагъэ езыгъэкIырэм (террористическэ Iоф зехээгъэным цIыфыр дегъэхыхыгъэныр, вербовкэ шIыгъэныр е нэмыкI шIыкIэкIэ хэцэгъэныр) илъэси 4—15 хьапскIэ агъэпшынен алъэкIышт; террористическэ акт зэрэзрахъагъэм ыкIи цIыфхэр зэрэхэкладагъэхэм афэшI илъэс 15 — 20 хьапс атыралъхээнэу е шэIэфэкIэ хьапсым чIагъэсын алъэкIынуу законом къыделъытэ.

Мыщ дэжыым хэбзыхухъа-кIом ыгъэнэфэгъэ зыцIэ къетлогъэ бзэджэшIагъэхэм апае уголовнэ Iоф цIыфым къыпамыгъэтаджэу къызыщыхэкIыхэрэр. ГушIэм пае, террористическэ актыр гъэхэазырыгъэным хэлэжъэгъэ цIыфым

уголовнэ Iоф къыпагъэтаджэрэп ащ ехыылэгъэ къэбар игъом хабзэм иорганхэм алъыгъэлэсынхэм е нэмыкI шIыкIэкIэ террористическэ актыр къэмыгъэхэу гъэным фэшI ишIуагъэ аригъэкIыгъэмэ ыкIи а цIыфым изекIуакIэ нэмыкI бзэджэшIэгъэ Iоф хэмылтыгъэмэ; судым иунашъоу кIуачIэ зиIэ хьугъэм тетэу щымыIэжъ ашIыгъэ е Iоф ышIэн фимытэу агъэпсыгъэгъэ общественнэ е динлэжъ объединением, нэмыкI организацием иIофшIэнэу зыхэлажъэщтыгъэм ежъ ишIоигъоныгъэкIэ къыхэкIыжыгъэм ыкIи хэбзэнчъэ улэшыгъэ формированием ежъежъырэу къыхэкIыжыгъэм ыкIи Iашэр язытыжыгъэм уголовнэ Iоф къыпагъэтаджэрэп ащ изекIуакIэхэм нэмыкI бзэджэшIагъэ къахэмыфагъэмэ.

Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ обществэм ианахэ къыныгъошхохэу щытых ыкIи ар дэгъэзыжыгъэ мыхъугъэу я XXI-рэ лIэшIэгъум тыххэагъ. Терроризмэ ыкIи экстремистскэ зекIуакIэхэм шIуагъэ къытэу апэуцужыгъэныр къэралыгъо пшъэрылърэу щыт. Ар зэшIохыгъэным уполномоченнэ органхэм, общественнэ организациехэм ыкIи зэкIэ цIыфхэм амалэу ыкIи лъэкIэу яIэр фэгъэлэжъэгъэн фаеу щыт. Терроризмэм ыкIи экстремизмэм апэуцужыгъэным епхыгъэ Iофыгъохэм янорматив правыгъэ гъэлорышIэн анахэу зытелъытагъэр лъэпкэу зыщыщым, расэу зыхахэрэм, бзэу Iулым, мылкъумкIэ ыкIи иIэ-натIэкIэ обществэм чIыплэу щырилэм, зыщыпсэурэ чIыплэм, диным фыщытыкIэу фырилэм, ишIошъхуныгъэ ямылтыгъэу, цIыфхэм, гражданхэм зэфэдэ фитыныгъэхэр ыкIи шъхафитныгъэ ягъэгъотыгъэн гухэлъым пае зыцIэ къетлогъэ бзэджэшIэгъэ лъэпкхэр къэмыгъэхуэгъэнхэр ары.

Андрей КРАСИЛЬНИКОВ.

Адыгэ Республикэм ипрокурор федеральнэ щынэгъончъагъэм, лъэпкэ зэфыщытыкIэхэм ыкIи экстремизмэм пэуцужыгъэным яхыылэгъэ законхэр зэрагъэцакIэхэрэр уплъэкIугъэнхэмкIэ илэпылэгъу шъхал.

**Редакцием
къатхырэ псымэхэр**

Зы цIыфыр зы цIыфым ищхэпс

Мы гушIэхэм ямэхъанэ ины, куу, ау ар сэ икыу фэди-зэу къисIотыкIышъунэу сыгугъэрэп. Къасломэ сшIоигъор бэм, кIэкIэу къэслонэу сыфай. ЗыфасIорэр Пэнэшъу Сэфэр игукъэкIыжъхэр къызщырилотыкIыгъэу чъэпыогъу мазэм, шэкIогъум хэхъажъэу, «Адыгэ макъэм» къытхыгъэхэр ары. Арэу сыгу къэзылэтыгъэм сыкъытемыгушIэн слъэкIыштэп, сыда зыпIокIэ а тхыгъэм итыр зы гушIэлэуелэзэжыын умылгъэкIынэу шпыпкъэшъ ары. Сэфэр нахы илъэс зыгIукIэ сынахыжыымы, сэ къысэхыыллагъэу зэкIэ

къытхыгъэр сэлъытэ, «тхъауегъэпсэушхо» есэIо. Джолым, аферым, Сэфэр!

Илъэс 65-м къыкIоцI сыгу фэдэу зэзгъэфэн сымылэкIыщтыгъэр ежъ къызэригъэкIуи къытхыжыгъэ. Зэбгъэфэным пае гъэсагъэу, еджагъэу ушчытын фаеба? Ныкъоеджэу зэо мэхъаджэм тыкыгъэнагъ. Тя-нэмэ тырагъэусэу колхоз губгъом титыгъэ. Ахэм тадэлэмэ тятэхэми заор шIэхэу къаухынышъ къыддэхуштыр бэу ало зыхукIэ, тыгушIоэзэ тшIэрэр тшIэщтыгъэ. Ахэм уагушпысэжы зыхукIэ, шъхэым къыубытырэр уицIыкIугъом ащ фэдэ

Iоф къыныр угу зэрищэчыгъэр. Адыгэ ныомэ зэралоу, «Гум пцэжыые къупшъхэу хэлъы хьугъэм хахъозэ, пкъэум фэдэу хэхъухэжыгъэу», тыркъоу тыцIыкIузэ къыттефагъэхэр мыхъужыынхэу къетгъахыкIы. А ны тхъамыкIэхэм ательыгъэ къыныр ятлонэрэ зуагъ. КIэлиблэу тянэ тыкыфэнэгъагъ, а зэкIэми типIун-тилэжыыным пае сыдрэ Iофи зэшIуихыгъ. Адрэхэри ащ фэдагъэх. Ахэм лыгу яIэу псэугъэх. Арышъ, Пэнэшъу Сэфэр фэдэу къызгурылуагъэхэм емыкIу ашIэнэп сшIошы къасIохэрэр. А нымэ къахIэныгъэ сабыихэу

апIужыгъэхэр арых тидунаи, тикъэралыгъуи къэзылэтыжыыгъэхэр.

Гъунэгъум икыэлапчъэ псымэ-зехэр зылухэкIэ, умышIэмэ, а зы псымэм нэбгырэ пчъагъэмэ якъэбар итын фэягъэм фэдэу, гыххэзэ шъузхэр зэбгырыкIыжыштыгъэх. Сятэу заом хэкIодагъэм игугъу тымышIэу тиунагъокIэ зы мафи тешIэщтыгъэп. Тянэ тхъамыкIэм тыгъолыжыымэ «а нынэ, Тхъэм шъуелъэлэу, сабыым къыфимышIэн щыIэп, шIу елээгъу» зиIокIэ, чыьем тылуетхыфэ Тхъэм тельэлущтыгъ. Зятэ зи-

мылэжъэу сабыеу тлээгъурэм тпсэ тыфыхэлэжъэу тигъашIэ тхыгъэ. Ари Тхъэ Iоф.

КIэкIэу къасIо сшIоигъоу сIогъагъэми, тIэкIу езгъэхъугъ, къысфэжъугъэгъу. Сыкъэзгъэуштыгъэр шIушIэн щэхурэ Iоф зымыIэу, тхылышIэм пстэури дахэу, Iушэу езыгъэкIоу, ащ гуахэо хэзыгъотэрэ Пэнэшъу Сэфэр. Джа къыгъэшIагъэм фэди-рэ джыри псауныгъэ иIэу, тхъагъор къебэкIэу Тхъэм щегъал.

ЯХЪУЛИЭ Къутас.

Пэнэжыкыуай.

**НЭХЭЕ Рэмэзан,
«Адыгэ макъэм»
исобкор.**

ТИТХЫГЪЭ зыфэгъэхьыгъэр Теуцожь районимкIэ Джэджэжьэблэ колхоз бэлахьэщтыгъэу, районим ымызакъоу Адыгеими тигъунэгъу крайми зищтыгъу ащалоштыгъэ хьызмэтшIапIэу «Октябрэм» итхьаматэщтыгъэу ЦыкIу Сэфэрбий. Ежыри зипэщэгъэ хьызмэтшIапIэри непэ шыIэжъхэп. Ауми, шIушIагъэр кIодырэп.

Ащ фэшыкхат бэмышIэу Хьалъэкъуае щыщэу Хьодэ Сэфэр кыгъэхьазыри Сэфэрбий фэгъэхьыгъэ тхыгъэу тигъэзет кыкхьагъэр. Ар тшыгъупшагъэкIэ тэри мы тхыгъэр кьэдгъэхьазырыгъэп. Мы Iофым кIэщакIо фэхьугъэхэр колхозу «Октябрь» зышIагъэм илэжьэкIо кызырыкIохэу,

1964-рэ илъэсым къагъэкIуагъ. Iоф ышIэзэ Кубанскэ мэкъумэщ институтыр заочнэу кыу-хыгъ. 1970-рэ илъэсым а колхоз дэдэм итхьаматэу хадзыгъ.

ИлъэситIо ащ тетыгъэу, 1972-рэ илъэсым ижъоныгъокIэ мазэ Джэджэжьэблэ колхозу «Октябрэм» итхьаматэу хадзыгъ, а IэнатIэр 1983-рэ илъэсым ишы-лэ мазэ нэс егъэцэкIэ. А уах-тэм кыкIоцI колхозым иэконо-микэ хэхьоныгъэшхохэр ригъэ-шынхэ, чылагъоу хэхьэщтыгъэхэ Джэджэжьэблэ, Нэшукъуае, Къунчыкхьаблэ, Городскоим, Тэухьаблэ нахэ зэтэгъэпсыхьа-гъэхэ, къоджэдэхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу шIыгъэнхэм, цыфхэм загуригъэлоным, дэгъоу ыгъэлэжьэнхэм, щигъэлэнхэм ишыпкыгъэ апылгыгъ, ищытхьуи аригъэIуагъ. Колхозыр Адыгэ хэкум итыгъэ хьызмэтшIапIэхэм анахэ басу, IэкIыб къэралыгъо-хэм — Иорданием, Сирием, Венгрием, ГДР-м, Болгарием, нэмыкIэхми къарыкIыр хьакIэ-

Адэлэжьагъэшъ, ащыгъупшэрэп

испециалист шъхьалэхэу илъэс пчъагъэрэ ЦыкIу Сэфэрбий дэлэжьагъэхэр, дэгъоу зышIэщтыгъэхэр арых. «БэмышIэу ащ фэгъэхьыгъэ тхыгъэ гъэзетым кы-зэрихьагъэр тэшIэ, — ало ахэм. — Ари дэгъу. Ау тэри илъэс пчъагъэрэ кытхэтыгъэшъ, кыбд-дэлэжьагъэшъ ЦыкIу Сэфэрбий шыIагъэм ыныбжэ илъэс 80 зыщыгъу гъэуахтэм, ежыри щымыIэжыми, тыгу къэтымыгъэ-кIыжыныр, IофшIэношхоу, цыфышIу дэдэу зэрэщытыгъэр, чылэм, къоджэдэхэм дахэу кытфшIагъэм игугъу къэты-мышIыжыныр емыкIу, кытгэ-псыгъэп».

Ау гушыIэгъу кытфэхьугъэхэм къалотагъэхэм танэмысзэ, ежэ ЦыкIу Сэфэрбий ишыIэныгъэ гъогу тигъэзетеджэхэр кIэ-кIэу шидгъэгъэзэщтых. 1930-рэ илъэсым ишылэ мазэ и 12-м къуаджэу Апэрэ Едэпсыкыуае кышыхьугъ. Къызэрыхьухьа-гъэр мэкъумэщышIэ унэгъо Iу-жъоу щытыгъ. НэмышIахьагъэр хэкум зырафыжхэм ахэм зэ-щагъэкъогъэ хьызмэтыр зыпкэ изгъуоцожьхэрэм илъэс 13 нахэ ымыныбжэу ахэтыгъ. Чэмхэр кIэшIагъэу жьуагъэ, нэмыкIэу зыфагъазэрэри ыгъэцэкIагъ.

Ащ пас къэмынэу гъэсэныгъэ зэрэзригъэгъотыштым ренэу пылгыгъ. Гурыт еджапIэм ыуж 1952-рэ илъэсым Мыекъуапэ кIэлэгъэджэ институтыр кы-щиухыгъ, ащ ыуж Краснодар дэт пединститутым щеджагъ. 1952-рэ илъэсым IофшIэныр зы-щыригъэжыгъэр Пчыкхалыкхое гурыт еджапIэр ары, урысыбзэм-рэ литературэмрэ щаригъэхьыгъ. НэмыкI еджапIэхэми ащылэ-жыагъ.

1962-рэ илъэсым партийнэ-советскэ IофшIэным Сэфэрбий фагъазэ. Теуцожь райисполко-мым культурэмкIэ иотдел ипа-щэу Iоф шIагъ, КПСС-м ирай-ком инструкторыгъ. ЕтIанэ икъоджэ гупсэ дэтыгъэ колхозу «Советская Адыгея» зыфиIо-щтыгъэм ипартком исекретарэу

шхохэр къафашэхэу, ягубгъо гъэбэжъульэхэр къарагъэпIы-хьэхэу, лэжыгъэ зэфэшъхьаф-хэмкIэ ушъэгъэ механизирован-нэ хьамэшхор арагъэлъэгъоу бэрэ кыхэкIыгъ.

ЦыкIу Сэфэрбий иIофшIа-гъэхэм хэгъэгум ипашэхэм яфэ-шъошэ уаси къафашыгъ. Ащ кыратыгъэх орденхэу «Знак По-чета» зыфиIорэр, IофшIэным и Быракъ ПIыжы, медалэу «За доблестный труд» зыфиIорэр.

Ишъхьэгъусэу Ольгэ (Хьа-тыгъужыкыуаекIэ ТIэшъумэ япхьугъ) шIэлэфкIэ ныбжыкIэ-хэм шIэныгъэ куухэр зэраригъэ-гъотыштым, яллакхэ, якъуаджэ, ялэпкы шIу альэгъухэу зери-пIуштхэм хьалэлэу фэлэжьагъ. НэбгыритIум лъфыгыищ зэда-гъотыгъ, зэдапIугъ, дэгъоу ра-гъэджагъэх, адыгэ шэн-хэбзэ зэ-хэтыкIэхэр ягунэхэ, IофшIэныр шIу альэгъу, щымыIэжъхэ янэ-ятэхэм ялыагъо агъэдахэ хьугъэх. Светэрэ Симэрэ мединститутыр къаухыгъэу цыфхэм янсауныгъэ кьэухьумэгъэным пылгых, ана-хьыкIэу Сусанни апшъэрэ гъэсэ-ныгъэ зэригъэгъотыгъэу Адыгэ-кьалэ иадминистрация шIэлажэ, зэкIэми унагъохэр, лъфыгъэ да-хэхэр яIэх.

ЦыкIу Сэфэрбий дэлэжьагъэхэм къыраIуалIэрэр

НЭХЭЕ Мурат, колхоз-ным ипсэолъэшI шъхьалыгъ: «1965-рэ илъэсым псэолъэшI шъхьалэу колхозым сыкытхэ-хьажыгъагъ. Ащ ыпэкIэ илъэ-сыпшI фэдизэ район колхозстро-им псэолъэшIэу сыщылэжьагъ. Арышъ, Джэджэжьэблэ колхозым псэуалъэу щашыгъи, зыщашы-гъэ уахыти сачыгъуаз.

ЦыкIу Сэфэрбий тхьаматэ кызытфашыгъэм щегъэжьа-гъэу текIыжыфэ Iоф дэсшIагъ. КIалэу сыздэлажэхэрэми къа-

хэхэу, агурыIоу, цыф кызыры-кIоу, зимыгъэинэу щытыгъ. Зы-фэныкыоу къыраIохэрэри афи-гъэцэкIэщтыгъ. ЫIорэм епIы-жыщтыгъэп, шъыпкыагъэ хэ-лгыгъ. Ащ фэшI колхозникхэм шъхьэкIэфэныгъэ фашыщтыгъ, алыгъэщтыгъ.

Сэфэрбий колхозышхом зе-пашэм псэолъэ зэфэшъхьафхэу щаригъэшIыгъэхэм зэкIэми ацIэ къеIогъуай. Ащыщхэм ягугъу кэхэшын. Ар тхьаматэу кызы-техэм културэм и Дворецы-шхоу непэ Джэджэжьэблэ игуп-чэ къэзыгъэдахэрэр ныкышIы-гъэ. Ар аригъэухыжыгъэ ыкIи Урысые Федерацием исурэтышI-хэм ащыщхэр кыригъэблагъэ-хи, ахэм яIэшIагъэхэр кыраты-гъэх, сурэт галлерее кышчызэ-Iуаригъэхыгъ. Былымэхэу фер-мэм чэм 300 ачIэфэнэу къакы-рищ, шкIэ 336-рэ щаIыгъынэу зы къакыр, фыркыо тонн 1000-м ехъу чIэфэнэу псэуалъэ, нэмыкI-хэри тетшIыхьыгъагъ. Механизи-рованнэ хьамэм ызыныкыом ас-фалыт тетлхьэжыгъагъ, склади-тIу дэтшIыхьыгъагъ, ящэнэрэр лъхээнчагъэти дэпкыым илъэгъ-хыгъ хэдгъахьуи, ышъхэ тетлхьа-жыгъагъ. «ЗАВ-20»-хэу теты-гъэхэр Iутхыжыхи, ахэм ачIы-плэкIэ «ЗАВ-40»-хэу тIу дэдгъу-цогъагъ. Тэухьаблэ IэзапIи, хьамами, сымаджэхэу амалын-чэ унэгъуитIуи яунэхэр щыт-шIыгъэх. Нэшукъуае еджапIэ, амалынчэ унэгъуитIум унэхэр яIэ хьугъэ. Къутырэу Городско-ими, Къунчыкхьаблэ ащыл-гъэпсыгъэ псэуалъэр макIэп.

ПсэолъэшI бригадэм хэтыгъэр нэбгырэ 20, ахэм ащыщыгъэх ХьутIыжэ Рэмэзанэ, КIыкI Ин-вер, БлэнэгъэпцIэ Зулкъаринэ, Шакирэ Сабур, нэмыкIхэри. Ахэм Iофышхо зэрагъэцэкIэрэр Сэфэрбий кыгурылоштыгъ, къафэдэгъугъ. Илъэс къэс гъэма-фэм тищыкIагъэр зэкIэ тIыгъэу тхьаумафэрэ зыкьэдгъэпсыфынэу хы Iушъом тигъакоштыгъ. ГукIэ-гъушхо хэлгыгъ, утефагъэу IыI кыуиIоштыгъэп, амал горэ ила-

хэмэ кыпфишIэщтыгъэ. Цыф-хэм ядахэ зэриIоштым, ахэм шIу зэрафишIэщтым, агу кызы-риIэтыштым, зэригъэцэфышт-хэм, зэригъэлэжьэщтхэм апы-лгыгъ».

БЛЭНЭКЪЭПЦIЭ Юр, колхозым иятIонэрэ былымэхэу фермэ ипэщыгъ: «Джэджэжьэб-лэ колхозу «Октябрэм» илъэс 50-рэ Iоф щысшIагъэу пенси-ем сыкIуагъ. Ащ щыщэу илъэс 30-м былымхьуным сыпылгыгъ. Племенной IофхэмкIэ зоотехни-кэу сыщытыгъ. ЦыкIу Сэфэр-бий колхоз тхьаматэу зытIэм ятIонэрэ былымэхэу фермэм сы-рипэщыгъ. Ащ цыкIуми, иными былымыхьэхэ 1200-м ехъу те-тыгъ. Ахэм ащыщэу 600-р чэ-мыгъэх. Адрэхэр тэнагъэх, шкIэ-хьужыгъэх, шкIэ цыкIугъэх. Нэбгырэ 60 фэдиз шылажэ-щтыгъ, нэбгырэ 20-м ехъур чэ-мышчыгъэх. Чэм пэпчэ гурытым-кIэ шэ килограмм 3000-м ехъу кыкIэштхэу, районым апэрэ чы-пIэр щытыубытэу кыхэкIыгъ. Ащ нахьыби ячэмхэм къакIахы-щтыгъэ опытышхо зилэ чэмыш-хэу КIыкI Сусаннэ, Сайфулина Рахьмэт, ХьутIыжэ Гошнагъо, нэмыкIхэми.

Арышъ, титхьамэтагъэу Цы-кIу Сэфэрбий дэгъоу сшIэ-щтыгъ, ар зыфадагъэр, цыф кызырыкIо дэдэу, гукIэгъушхо хэлэу зэрэщытыгъэр хэт уеуп-чIыгъэми кыуиIон. Мыгъэ ыныбжэ илъэс 80 хъушчы-гъэшъ, ежэ щытыгъэмэ зэрес-Iоштыгъагъэм, сызэрэфэхьо-хъушчыгъэм фэдэу сыгу илгыр къэсIон.

Сэфэрбий зэфагъэ, хьалэлыгъ, културэшхо хэлэу, IофшIэным изэхэщэн фэкъулаеу щытыгъ. Хьарамыгъэп, цыф зэхэдз ила-гъэп. Шэнычъагъэп, дахэу кыб-дэгъушчыIэщтыгъ. Узыфаер зэри-гъэшIэнышъ, кыпфишIэщтыгъ. ИIуагъэ епIыжыгъэп, шъып-кыагъэ хэлгыгъ.

Къуаджэхэр нахэ зэтэгъэпсы-хьагъэ, цыфхэм ящыIэкIэ-псэу-

кIэ нахьышIу шIыгъэнхэмкIэ ыпшъэ ифагъэр макIэп. Гъогу-хэм, псыкычIэщыпIэхэм яшIын, колхозым ибаиныгъэ, чылэхэм ядэхэгъэ зэрахыгъэхьоштым апы-лгыгъ.

Фермэм ренэу кытехьэ-щтыгъ, цыфхэм ягумэкI зэри-гъэшIэщтыгъ, афигъэцэкIэщтыгъ. Ахэр зэригъэцэфыштхэм, дэгъоу зэригъэлэжьэщтхэм адэшъхьа-хыгъэп».

ДЖАРМЭКЪО Аслъан, цыфхэм IофшIэн къафэгъо-тыгъэным игупчэу Адыгэ-кьалэ дэтым иIэшъхьэтет: «1973-рэ илъэсым Джэджэжьэ-блэ гурыт еджапIэр кызысэу-хым колхозу «Октябрэм» итрак-тор бригадэу Янэкъо Исхьакъ зи-пэщыгъэм трактористэу сыщы-лажэзэ, ЦыкIу Сэфэрбий тхьа-матэу кызытфагъакоу, Кубан-скэ мэкъумэщ институтым еджа-кIо сигъаукIуи, агроном сэнэхьат силэу чылэм къэзгъэзэжыгъ. Бригадэм иагрономэу, Отде-лением сырипашэу, колхозым иа-гроном шъхьалэу сыщытыгъ. Ыужым а колхоз дэдэм сыри-тхьаматэуи, МТС-м сыридик-торэуи, Адыгэ-кьалэ имэр сыри-гуадзэуи Iоф сшIагъэ.

Зигугъу къэсшIыщтыр Сэфэр-бий Iоф зыдэсшIэгъэ лэжъаныр ары. Колхозыр иныгъэ, чIыгу жьокIупIэ гектар 5200-рэ кыфэ-гъэзэгъагъ. Анахэ хьызмэтшIапIэ бэлахьэу хэкуми крайми арыт-хэм тахалытэщтыгъ. Коц гек-тар 2100-рэ, тыгъэгъэзэ гектар 650-рэ, лэжыгъэм пэлухьащт натрыф гектар 200, горошкэ шхьуантIэу гектар 300 тIэшты-гъэ. Гектар тельгытэу коцым цент-нер 40 — 45-рэ, тыгъэгъазэм — 20-м ехъу кытхыщтыгъ.

А пстэум ягугъу кызыкIэс-шIыжыкырэр джащ фэдиз нэхьо-иныгъэ зыхэлгыгъэ лэжъэкIэ-псэукIэ щыIэкIэ шIагъоу тикъо-джитфымэ адэлгыгъэм илъэси-пшIым ехъурэ изэхэщэкIуагъэр шыIагъэмэ ыныбжэ илъэс 80 зэрэхьурэр мыгъэ зэрэхэдгъэунэ-фыкIыштыгъэр ары. ЦыкIу Сэ-фэрбий зыфэдагъэр джыри зэ кыхэзгъэщы сшIо-иIагъу. Ар цыф нэгъушIо лъэпэ-лэагъу, нэ-хьоныгъэ пылгыгъ, Iоф дэпшIэн-кIэ тхьагъоу щытыгъ. Хэти уигъэ-гупсэфыштыгъэп. Нычпэ къе-жэмэ, тыздырищажэмэ меха-низаторхэм Iоф зэрэшIэрэр ти-гъэушIэпIоу, фермэхэм таты-ригъахэу бэрэ кыхэкIыштыгъ».

ХЬУТ Хьызыр, къоджэ ефэнд, хьаджэ: «Сыбригадире-гъэп ыкIи сыагрономыгъэп, сы-лэжьэкIо кызырыкIоэзэ къэс-хыгъ. ЦыкIу Сэфэрбий колхоз тхьаматэу кызытфашIым фер-мэм Iус гъэхьазырыпIэ цехэу иIэм Iоф езгъашIэщтыгъ. Слэз-гъушчыгъ, зэхэсшIагъэ цыфхэм дэгъоу зэрафыштыгъэр, кол-хозми, чылагъоэхэми яхэхьоны-гъэ ишыпкыгъэу зэрэпылгыгъэр.

ЦыкIу Сэфэрбий илъэси-пшIым ехъурэ зэтхьаматэм жьэу кьэтэджыштыгъ, чэщи мафи губ-гъом итыштыгъ. Ащ фэдизым мылькум енэцIыгъэ е мыхьунэу зекIуагъэ гори ыльэгъугъэн, ау зи аригъэгъэтиIысыгъэп, унагъо-хэм кын кыхьулагъэмэ зэхэдз имыIэу адахьэщтыгъэ. Хьарым-кIи джары зэрэщытыгъэр. Хэти ифэшъуашэр фишIэщтыгъ. Тхьа-мэтагъом текIыжи Адыгэ-кьалэ зэкIожьыми, зыдэлажэщты-гъэхэр щыгъупшагъэхэп, яхьари адилэтыгъ, якъини адигощэ кыхыгъ. Джары ежыри иду-най сэхьожьым чылэм кыданэ-рэ щымыIэу зыкIэкогъагъэр. ЦыфышIу дэдагъ, адыгагъэрэ лыгъэрэ хэлгыгъ, а пстэум къа-хэкIэу тшыгъупшэрэп».

ЩыфышIум игъашIэ дахэ

Илъэсхэр цыфым илъэоянхэу игъашIэ щэлъэбакъо. 1937-рз илъэсым илоныгъо мазэ ехъулIэу Кимэ ыныбжэ илъэсибл хъуным мээитIурэ ныкторэ кышчыклагъэти, еджапIэм аштагъэп.

— Ащ кыкIэлъыкIогъэ илъэсым сыкIуагъ еджапIэм, сызыхэсынэу хъугъэхэм тIэкIу санахыбжыIуагъ, ащ клас-сым исхэм сакъыхигъэщыщтыгъ, сыда пIомэ сз зыр ары еджапIи, тхакIи, лыта-кIи зышIэхэу ахэтыгъэр, — ежэ-ежы-ррэу ыгъэшIэгъожьэу Кимэ джы кьелотэ-жы. — Лъэшэу тинасын кыубытыгъагъ апэрэ кIэлэгъаджэу Аульэ Мыхъамодэ зэрэтилагъэр. Ар сятэ иныбджэгъугъ, та-джэж къакоу, сятэ сэри сыригъусэу Аульэ-хэм яунагъо тыщыIэу кыыхкIыщтыгъ. Тхъэм кIэлэгъэдджэ фэшIэу ар кыыгъэ-хъугъагъ. Тыщыщынэщтыгъ, ау шIу тлэгъуштыгъ, лытэныгъэ ини фытилагъ. Хэгъэгъу ззошхом икъежыгъэм дзэ кыулы-къым ащэгъагъ, илъэс зытешIэм ылъэкъо лъэныкIо пымытыгъэу къэкIожыгъагъ. Ащ ыуж кIэлэгъаджэ кыитфэхъугъагъ тикъуаджэ ианыхъ бзылфыгъэ дахэу алытэщтыгъэ Даур Аминэт. Ащи лъэшэу тызфишэгъагъ. ХъатыгъужыкIое мээым тыкIуи я 4-рз классыр кызырэтэхуыгъэм фэшI ландыш кьэгъэгъэ Iэрам кьэтхыи зэреттыгъагъэр непэ фэдэу сынгъу кIэт.

Бэ ащ фэдэ гукъэкIыжхэу илъэс чыжхэхэм кыфышанагъэхэу Кимэ ышхъэ илъхэр. Ахэм зыкIэ ащыщ 1942-рз илъэсым ишышхъэу мазэ икыхыагъухэм атефэу якъуаджэу Хъакурынэхъаблэ нэмыщызэхэр кызырэдэхъэгъагъэхэр. Ащ ыпалэ пый самолетхэм бомб зауэ къуаджэм кызырэдэдзэгъагъэр кыиуатэ зы-хъукIэ, илъэс 80 кызыгъэшIэгъэ лIым игу-щыIэхэм ащ фэдиз уахътэм амыгъэжыгъэ гукъауо кызыдырихъакIырэр кыыхэхы.

— Тидзэхэу чылэм дэтыгъэхэм ыкIи кьоджэдэхэм ащыщхэм яхъадэгъу а бомбэхэм кыагъэсыгъагъ, ахэм кыахэфэгъа-гъэх сятэкIэ сянэжэ Цырыцэрэ тигъунэ-гъу Даур лIыжымыр, — ащ фэдэ гукъэ-кIыжхэм лIым ынэпхэр кыагъакохэу кыыхэкIы. — Сэри ахэм сахэфэныгъэкIи хъун, псаоу сыкьээнхыр кызыхэкIыгъэу слытэрэ закъор а мафэм трудоденэу кыа-гъэхъагъэм тефэрэ лэжыгъэр кызыща-ратыжыштыгъэ хъамэу кьоджэ гъунэм лутым сызэрэщыIагъэр ары. Бомбэхэм ащыщэу пэмычыгъэу кыефэхыгъэм ти-унэ зэхигъэтэкъогагъ.

Тидзэхэм икъуаджэ шхъафит зашIы-жым Кимэ иеджэн шылгигъэкIотэгъагъ ягъунэгъу чылэу Мамхыгъэ дэт гурыт еджапIэм. 1943 — 1945-рз илъэсхэм жьо-ныгъокIэ мазэм щегъэжыагъэу Ионыгъом нэс колхозэу «Апэрэ абдзахэм» шылэ-жыагъ: колхоз тхъаматэм илофтэбгагъ, лэ-жыгъэ Иухыжыгъом механизаторхэм яIопыIэгъугъ, кум исэу лэжыгъэр, ана-хъэу натрыфыр, зеришагъ. Коу зэрысы-гъэм кIэшIэгъагъэхэр чэмыгъэх, зыр еж-хэм, адэрр ягъунэгъухэм ягъэх.

— Лъэшэу сыгу кьештыгъэ тичэм кум зэрэкIэшIагъэр, сыда пIомэ унагъомкIэ анахъ гъомылэпхъэ шхъаIэу а лъэхъаным тилэгъэ шэр кыкIэкIыжыштыгъэп, — еIо Кимэ. — Лэжыгъэхэм яIухыжыын за-ухым колхоз чэмэу шабэ кызытыгъэмкIэ тэтиер ахъожыгъагъ. А лъэхъэнэ хылыбэм сикIэлэцIыкIу кIуачIэ колхоз Iофым зэрэ-щызгъэфедагъэм фэшI ыужыкIэ кыысфа-гъэшъошагъ медалэу «За доблестный труд в ВОВ 1941 — 1945 гг.» зыфиорэр.

Джарэуштэу Кимэ икIэлэцIыкIу гъо илъэс кынхэм атефагъ. Зауи, гъабли, гу-хэкIи — макIэп зэпичын фаеу хъугъэр. Анахъэу ыгу кынэжыгъэхэм, игушы-сэхэм ахэтэу анахыбэрэ кыфэкIожы-хэу апэ ригъэшхыхэрэр зэо мэхъаджэм илъэхъан бомбэм зыпсэ Iуихыгъэхэу ыльэгъугъэхэр, якъуаджэ шхъафит зы-шIыжыгъэ тидзэкIолIхэу пыр зэкIэзы-фэхэи, иеджэн лыигъэкIотэным иамал кы-зытыгъэхэр арых.

— Лъэшэу сяхъуапсэщтыгъ шхъафит щыIахэм тыфэзыщжыгъэ цыфхэу дзэ-кIолI шъуашэ зыщыгъэхэу тикъуаджэ кы-дэхъагъэхэу слэгъуштыгъэхэм, джашы-гъур арын фае сэри ахэм афэдэ сыхъу сшIонгъо, тиунэ, тикъуаджэ, тыхэгъэгъу

МэрэтыкIо Клим Нухъэ ыкIу

Клим паспортным ыцIэу итхагъэ-ри, ишхъэгъусэ урыс бзылфыгъэу Тамарэ зэреджэрэри, ау дэгъоу зы-шIэхэрэм ралорэр Ким.

Шэуджэн районым щыщ къуа-джэу Хъакурынэхъаблэ щыпсэу-щтыгъэ МэрэтыкIо Нухъэ иунагъо 1930-рз илъэсым ишэкIогъу мазэ и 19-м Кимэ кыихъухъагъ. Хъаку-рынэхъаблэ ублэпIэ ыкIи Мамхы-гъэ гурыт еджапIэхэм ащеджагъ. 1947-рз илъэсым къалэу Ростов-на-Дону дэтыгъэ училищэу артил-лерист хъушхэр къэзгъэхъазырхэ-рэм чIахыи, илъэситIу кIэ кыухыгъ. ЕтIанэ къалэу Краснодар дэтыгъэ артиллерийскэ-миномет училищыр лейтенант хъугъэу кыухыгъ. Ащ ыуж Китайскэ Народнэ Республи-кэм тидзэхэу шылагъэхэм кыулы-кър ащыхынэу агъакIуи, 1955-рз илъэсым нэс ащ къэтыгъ. Къалэхэу Курскэ, Тамбов, Скопин, Закавказь-ем, Мыекъуапэ дзэ кыулыкър ащылгигъэкIотэгъ.

1971-рз илъэсым кыщегъэжыагъэу Адыгэ автономн хэхум гражданскэ оборонэмкIэ иштаб илъэсиплэ ипэцагъ. СССР-м и Улэшыгъэ КIуачIэхэм кызахэкIыжэ 1987-рз илъэсым кыщегъэжыагъэу ОАО-у «ЮТК»-м и Адыгэ къутамэ гражданскэ оборонэмкIэ ыкIи ошIэ-дэмышIэу къэхъухэ-рэмкIэ инженерэу 2003-рз илъэсым нэс Iоф ышIагъ.

1964-рз илъэсым Курскэ кIэлэгъэджэ институтыр ыкIи 1970-рз илъэ-сым Москва дэтыгъэ Апшэрэ академическэ курсхэу «Выстрел» зы-филоштыгъэр заочнэу кыухыгъэх.

Медалэу «За доблестный труд в период ВОВ» зыфиорэр ыкIи ащ фэшхъаф медалэ 15, СССР-м оборонэмкIэ и Министрэ, Адыгэ Респуб-ликэм и Президент, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ящытхэу тхылхэр къаратыгъэх.

Тимафэхэми Кимэ общественнэ IофшIэн зэфэшхъафхэм чанэу ахэла-жэ, республикэ общественнэ организациеу «Хъакурынэхъабл — Мам-хыгъ» зыфиорэм хэт.

Илъэс 80 зэрэхъугъэр Кимэ бэмышIэу хигъэунэфыкIыгъ. Пчыхъэзэх-хэу ащ Мыекъуапэ щыфызэхашэгъагъэм шагъашIоу гушылэ дэхабэ кышчыралуагъ. Къалэу Мыекъуапэ ыкIи Шэуджэн районым, Хъакуры-нэхъаблэ кьоджэ псэупIэм яадминистрациехэм, МЧС-м и Мыекъопэ кьэлэ гъэорышIапIэ ящытхэу тхылхэр, кызыщыхъугъэ къуаджэу Хъаку-рынэхъаблэ ицIыф гъэшIуагъэу зэрэщытыр къэзыушыхъатырэ удосто-верениер пчыхъэзэхэхэм кышчыратыгъэх.

Кимэ зэкIэ иныбджэгъухэм гъогу шIагъоу шылэныгъэм щызэпичыгъэм-кIэ тыфэгъушIо, бэгъашIэ хъунэу тыфэлъало.

кыэсыухъумэнхэ слэкIыным сыкIэхъо-псы зыхъугъагъэр, — лъэхъэнэ чыжъэм IэбжыкIэ Кимэ кыысфелуатэ.

ДзэкIолI кызырыкIоу шымытэу, офи-цер хъуным игухэлэ шIагъоу пытэу ыгу-риубытагъэм фэзышхэу гъогу туюномым бэрэ ежэн фаеу хъугъэп. 1947-рз илъэсым гурыт еджапIэм кызырэрчIэкIэу къалэу Ростов-на-Дону дэтыгъэ суворовскэ учи-лищэу артиллерист хъушхэр зышагъэ-хъазырыхэрэм чIахыи, илъэситIо чIэсыгъ. Ащ ыуж Краснодар артиллерийскэ-ми-номет училищэу 1949-рз илъэсым Ли-товскэ ССР-м ахыжыгъагъэм 1952-рз илъэсым нэс шеджагъ.

Мыщ дэжым сыгу къэкIыжыгъ а лъэхъаным зикIэлэцIыкIу гъо тефэгъэ, джы адыгэ бзэ шIэныгъэмкIэ доктор, профессор хъугъэ Бырсыр Батырбий кыIоу зэхэсыгъэр: «ПсынIэ, некIох тIозэ кIэлэцIыкIухэр зэуж титэу тэчэу автобусхэр кызыщыуцухэр вокзалэу ти-чылэ дэтым. Тынэсы жы кытIумыкIы-жэу. КъэкIы автобусым кIэлэ къопцIэ ишыгъэу жьогъо цыкIу тIурытIу зитэмэ-тельхэм кыахэжыукIырэр. ТеплъэкIырэп. ТэгъушIо тикъоджэ кIалэр офицер хъу-гъэшэ. Ащыгъэм ар генерал кытIоло-шIыштыгъ. Хэтыгъ ар? МэрэтыкIо Ким».

Джарэуштэу дзэкIолI гъогу 1949-рз илъэсым теуцогъэ Кимэ илъэс 37-рэм ехъу зэпыгуто фэмыхъоу рыкIуагъ. Учи-лищыр лейтенант хъугъэу кызыухыгъэ кIалэу илъэс 19-м итыр КъокIыпIэ Чы-жэем шыIэ дзэ округым агъэкIуагъ. Ащ иштабэу къалэу Усурийскэ дэтыгъэм офицер ныбжыкIэ купэу нэсыгъэм кы-пышчылыгъэр а лъэхъаным гъэшIэгъо-ныгъэ: ти я 39-рз армиеу Китаим итыгъэм кыулыкър шахын фаеу хъугъэ. Арми-

ем иштаб Порт-Артур дэтыгъ. Кимэ зыхэ-фэгъэ дивизион иштаб къалэу Дальнем шыIагъ. Ежыыр зыхэтыгъэ я 57-рз артил-лерие онтэгъу бригадэр район гупчэ го-рэм дэтыгъ. Ащ илъэсищэ къэти, 1955-рз илъэсым Китаим кыкIыжыгъ. Къа-лэу Курскэ дэтыгъэ артиллерийскэ пол-кым взводым икомандирэу кыулыкър шылгигъэкIотэгъ. ИлъэситIу зытешIэм полкым икомсомол организацие исекре-тарэу хадзыгъ. ЗэлукIэхэу, конференцие-хэу дзэ округым шыкIохэрэм ахэлажэ-зэ, а округым иполитгъэорышIапIэ ипа-щэ ыгу рыхыи, 1959-рз илъэсым къалэу Тамбов артиллерие училищэу дэтыгъэм иполитотдел ипащэ комсомолымкIэ иIэ-пыIэгъоу агъэнэфагъ. Ащи илъэситIум ехъу шылагъ. Комсомол Iофхэр зэригъэ-цэкIагъэхэр икъунэу алытыи, ыныбжыи елытыгъэу Рязанскэ хэхум ит къалэу Скопинэ шыIэ артиллерие дивизионым икомандир политикэ частымкIэ игуадзэу агъэкIуагъ, майорыцIэ кыратыгъ. Зыхэ-фэгъэ полкыр гъэшIэгъоныгъэ: Москва и Площадь Плэжыжэ мэфэкI мафэхэм илъэсым тIо шыкIорэ парадхэм ахэла-жэщтыгъ. Къулыкър зэрихырэм даклоу илъэситIум кыыкIолI ащ фэдэ парадхэм Кимэ ахэлэжыагъ. Парадым ыпэкIэ мэ-зитIу шыIэу кIохэти, мафи чэши зэпы-тэу ащ зыфагъэхъазырыштыгъ. Къынэу ащ щалэгъуштыгъэр кыфэлотэкIыжырэп.

— А полкым узыщIэм унагъо уиIа-гъа? — дзэ кыулыкър Iофхэр тIэкIу зэ-пызгъэхэу сшIонгъоу Кимэ улчIэ есэты. — Китаим сыщылэзэ командировкэ сагъэкIогъагъ къалэу Усурийскэ, — кье-луатэ Кимэ. — Китаим дзэ кыулыкър шы-зыхышхэр гъэхъазырыгъэнхэм пае мэ-зитIо ащ сыщылагъ. Зыгъэпсэфыгъо мафэ

горэм офицерхэм яунэу къалэм дэтым хэт рестораным нэлуасэ сыщыфэхъугъ шхъэ-гъусэ кыысфэхъушт Тамарэ. Ащ ыуж тхъамафэ тешIагъэу, тикомандировкэ уахъ-ти тэхуыти, тызэгъурылуи зызэгъуадгъэ-тхагъ. Джарэуштэу 1954-рз илъэсым ило-ныгъо мазэ и 18-м тиунагъо егъэжапIэ фэхъугъ. Илъэс кзэс а мафэр хэтэгъэу-нэфыкIы, илъэсыхыкIэ узэкIэбжыкIэмэ дышъэ джэгу тилагъ.

Афэтэгъэзэжы дзэкIолI Iофыгъохэм. 1963-рз илъэсым Азербайджан Кимэ агъэкIуагъ. Ащ ыпэкIэ Курскэ кIэлэгъэ-джэ институтым итарихъ факультетэу за-очнэу зыщеджагъэри а илъэсым кыу-хыгъ. Къалэхэу Нахичевань, Баку, Сте-панокерт дзэ кыулыкър ащыхыгъ. Ар-тиллерие полкым ипартком исекретарыгъ. 1967-рз илъэсым бэрэ зыкIэхъопсыгъэр кыидэхъугъ: къалэу Мыекъуапэ дэтыгъэ дивизион кыулыкър шылгигъэкIотэнэу кыагъэкIуагъ, ащи зенитнэ полкым ико-мандир игуадзэу 1971-рз илъэсым нэс кыулыкър шыхыгъ. А илъэсым Адыгэ хэхум гражданскэ оборонэмкIэ иштаб пащэ фашIыгъ, а IэнатIэр илъэс 16 ыгъэцэкIагъ, полковник ащ шыхъугъ.

1987-рз илъэсым отставкам кIуагъэ. Ащ ыуж илъэсхэ ОАО-у «Адыгейм электросвязь» шылэжыагъ. Илъэсибл хъугъэу Iоф ышIэжырэп, иунагъокIэ Мыекъуапэ щэпсэу. Ау ыIэ этедзагъэу шысыныр зыкIэсэ цыфэлп Кимэ. Джы ыкIуачIи ишIэныгъи зыщигъэфедэнхэ Iоф пыхыагъ: къуаджэхэу Хъакурынэхъа-блэрэ Мамхыгъэрэ къадэкIыгъэхэу Мые-къуапэ щыпсэухэрэм яшIушIэ обществэ зэхэако фэхъугъэхэм ащыщ, тхъаматэ ащ фашIыгъэм игуадзэу агъэнэфагъэу зэшIуихырэп макIэп.

Кимэ иунагъо кызырыкIоп. Ежэ фэ-шхъафэу офицерилI ащ кыкIыгъ. Ки-мэрэ Тамарэрэ якIэлэ нахыжыгъэу Сергей-кIэ зеджагъэхэр 1956-рз илъэсым Кур-скэ кыышыхъугъ. Гурыт еджэпIэ ужым къалэу Ордженикидзе дэт апшэрэ дзэ училищыр кыуухыгъ, Германием, Забай-кальскэ дзэ округым, Мыекъуапэ къу-лыкър ащыхыгъ, джы отставкам шыIэ подполковник, МЧС-м АдыгеймкIэ игъэ-IорышIапIэ шхъаIэ ипащэ игуадзэ. Ащ кIэлитIу иI: нахыжыым связымкIэ ап-шэрэ дзэ училищыр кыуухыгъэу Мос-ква кыулыкър шехыи, подполковник. НахыкIэм 2006-рз илъэсым имэкъуогъу мазэ Краснодар дэт дзэ институтыр кы-ухыгъ, кыулыкър шыхынэу къалэу Ков-ров кIуагъэ, капитан. Кимэ икIэлэ ана-хыкIэу Мурат 1969-рз илъэсым Мые-къуапэ кыышыхъугъ, Адыгэ Республикэм итаможнэ Iоф шIишIагъ, запасым шыIэ офицерэу Москва щэпсэу.

— Ким, дэгъоу кзэсэшIэжыи тикъо-джэ еджапIэ узычIэсым спортым узэрэ-фэшэгъагъэр, укIэлэ къопцIэ ишыгъэ да-хэу дэгъоу укъачыщтыгъ ыкIи укъальэ-щтыгъ. УикIалэхэр, ахэм кыахэкIыгъэхэр спортым фэцагъэ хъугъэхэ? — сеупчIы.

— СикIэлэгъу сыгу кыбгъэкIыжыгъ, — еIо Кимэ шхыпэ гохыр ыIупэ кьечъа-гъэу. — А лъэхъаным спортым анахъ зышхыпкыгъэу пылгъу тикъоджитIу адэсы-гъэ кIалэхэм сащышыгъэу Iомэ сыхэ-мыукоу кыышIошIы. Гъунэпкэзэ лгъа ащ шысымыштагъэми, илъэс 37-м ехъу дзэ кыулыкър сэхыфи, джыри сикIэ-лэгъум спортым сызэрэпылгыгъэр кыыс-шхъэпагъэу сэлгытэ. СикIэлитIуи, ахэм кыахэкIыгъэхэри спортым пэчыжэ мы-хъунхэм сыпылгыгъ, ахэри псауныгъэ пытэ яIэу, псыхыагъэхэу дунаим тетхэшэ, сэгъушIо.

Джаш фэдэ шыIэныгъэ гъогу шIагъу кыкIуагъэр МэрэтыкIомэ яполковник Ки-мэ. Загъорэ дзэ шъуашэр шыгъэу цыф-хэм захахэкIэ нэшIукIэ зэкIэри кье-плыхъ. Кызышыхъугъэ ыкIи зыщанIугъэ къуаджэу Хъакурынэхъаблэ кзэзыпIэу дэхэм лытэныгъэ кыфырыI, ежымы чылэр зыкIи щыгъупшэрэп.

Ким ыкIи Тамар! Шъуипсауныгъэ зы-кIи шъуимыгъэгъумэкIэу, шъуигъашIэ кIыхъэ хъунэу, шъуикIэлитIуи ахэм кыа-хэкIыгъэхэми бэрэ шъуагъэгъушIонэу сы-шъуфэлъало.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ Хъаджэсрэтбий.

«Ислъамыер» цӕрыло зышӕырэр

Дунаим щызӕлӕшӕрэр орэдыло-кӕшӕокло ансамблӕу «Ислъамыем» щытхъоу фалорэр зӕфӕпхысыжынынӕу узыфӕжӕклӕ, апӕу зыцӕ кӕпӕлон фаеу тлӕйтӕрэр композиторӕу Нӕхӕе Аслъан. Урысыем, Къэрӕштӕе-Щӕрджӕсым, Адыгеим янароднӕ артистӕу, «Ислъамыем» ихудожественнӕ пашӕу А. Нӕхаим тиреспубликӕ итын анахъ лӕапӕу «Адыгеим и Щытхъузехъ» зыфилорӕ медалыр кыфагъӕштӕо-шагъ. Ткӕошхӕу Къӕбӕртӕе-Бӕлкъарым, Краснодар краим, нӕмыкӕхӕми кыфаусыгъӕ цӕ лӕапӕлӕхӕми уарыгушхонӕу щыт.

— Тиофшӕагъӕ уасӕу кы-
фашӕырӕм сырымыгушхоу
уахътӕ кысӕкӕлугъӕп, — ӕло
Нӕхӕе Аслъан. — Сӕ сцӕлӕ
дахӕклӕ кырало зыхъукӕ
«Ислъамыеу» пӕцӕнынӕгъӕ зы-

дызесхӕрӕр, ти Президентӕу
Тхъакӕушынӕ Аслъан, Парла-
ментымӕр Правительствӕмӕр,
нӕмыкӕхӕу ӕпылӕгъу кыт-
фӕхъухӕрӕр, титворчествӕ зы-
гӕлӕапӕлӕхӕу кытлӕпылӕхӕ-
рӕр шӕукӕ сыгу кӕсӕгъӕкӕх.

«Ислъамыер» зызӕхӕа-
гъӕр кӕкӕлорӕгъӕм илӕс 20
хъушт. А уахътӕм кыкӕлоцц
ижъырӕ адыгӕ орӕдӕу ансам-
блӕм кылуагъӕм ипчӕагъӕ,
кышӕоу кышӕыгъӕхӕр зыфӕ-
дӕхӕр игъӕкӕлотыгъӕу кӕтӕло-
тӕнӕу пшӕрылӕ зыфӕтшӕы-
жыгорӕп. Типӕсӕрӕ орӕдхӕм
псӕ кӕапигъӕкӕлӕжызӕ, лӕз-
хъаным диштӕу икӕрыкӕу зӕ-
хытигъӕхыжыгъӕх.

Мӕшбӕшӕ Исхъакъ игушчы-
ӕмӕ атехыгъӕ орӕдхӕр, нӕ-
мыкӕхӕри А. Нӕхаим ыусы-
гъӕх. «Ижъырӕ орӕд» зыфилор-
рӕр Кубань кӕралыгъо ака-
демическӕ кӕзӕкъ хорым ип-
рограммӕ хӕтӕу дунаим кыш-
цӕло. Хъокло Сусаннӕ «Кӕлӕ-
лӕнагъом иорӕд» кызыхи-
дзӕклӕ, шулӕгъуныгъӕм
кӕуачӕу илӕм гукӕ ухӕхӕ.
Композитор цӕрылом фӕшъ-
хъаф орӕдхӕри икӕлӕмыпӕ
кычӕкӕлӕгъӕх, ау итворчествӕ
куоу зышчыгъӕгъуазӕ зы-
хъукӕ, щылӕнынӕгъӕм ӕплӕыкӕу
фырилӕр искусствӕ лӕагӕм
ыбзӕклӕ кылуатӕ зӕрӕшӕло-

игъор зыми хӕбгъӕкӕуакӕ хъу-
штӕп.

Лӕпккъым щыц

Композиторым «Ислъамыем»
пае зӕригъӕфӕрӕ музыкӕр адыгӕ-
мӕ яфольклор кыыхызӕ, ансам-
блӕм хӕт артистмӕ амакӕхӕм,
яамалхӕм ателытагъӕхӕу зӕ-
регъафӕх. «Сӕрмафӕр», «Шчы-
тӕмыр», «Мӕзгуашӕр», «Мура-
динӕ иорӕд», нӕмыкӕхӕри Нӕхӕе
Тӕмарӕ кылоштыгъӕх, жъуури
ащ игъусагъ. Хъокло Сусаннӕ ти-
фольклор кыфӕхъугъӕ артисткӕу
плӕйтӕ хъушт. Орӕд псӕтӕми

ымакӕ аригъӕкӕун ӕлӕкӕы.

Агъырджӕнӕкӕо Саньет, Шӕзо
Риммӕ, Мӕшбӕшӕ Саидӕ, Къу-
мыкӕу Щамсудинӕ, Шымырӕ
Казбек, Мӕшлӕкӕо Дарьет,
нӕмыкӕ артистхӕм ацӕ кӕтӕлонӕу
тыфӕжӕмӕ, нӕбгырӕ пӕпчъ
лӕпккъ искусствӕм зыкышчы-
зӕлуихыным пае А. Нӕхаим иоф-
шӕагъӕ кыхӕбгъӕшын фае.

Пшынӕо цӕрылоу Гъонӕ-
жыкӕо Аскӕр «Ислъамыем»
ылӕапсӕ гъӕпытӕгъӕным илӕ-
хышӕу хишӕыхъагъ. Джырӕ
уахътӕ пшчынаохӕу Лӕцӕр Свет-
ланӕрӕ Мышӕ Андзаурӕр дуна-
им щыпсӕурӕ тилӕпкӕгъӕхӕр

кыакӕупчӕх. Рапсодиеу «Хъа-
гъӕуджым изӕфакӕор» С. Лӕз-
цӕрым кызыхидзӕклӕ, ӕдӕ-
лухӕрӕм жъы кӕамышӕу кыт-
щӕхъу. Мышӕ Андзаур фӕ-
кӕулаеу артист нӕшанӕхӕр
ыгъӕфӕдхӕзӕ, орӕдыломӕ ягъу-
сӕу пчӕгум кызырӕихӕрӕр
сыда зымыуасӕр! Ащ фӕдӕ ар-
тистхӕм «Ислъамыер» зыгъӕ-
саплӕ афӕхъугъ.

Орӕдымӕр кӕашӕомӕр зӕ-
гъусӕхӕшъ, «Ислъамыем»
лӕпккъ искусствӕр зӕригъӕ-
бӕгъорӕ шӕыкӕлӕм дунӕ мӕ-
хъанӕ илӕу тӕлӕйтӕ. Тыркуем,
Иорданием, Израиль, Грецием,
Италием, Польшӕм, Москва,
нӕмыкӕхӕми «Ислъамыер»
ащылагъ. Европӕ культурӕм
илӕгаплӕмӕ анӕсыгъӕшъ, ду-
нӕе фестивалӕмӕ арагъӕб-
лагъӕ.

Шӕзо Риммӕ, Хъокло Су-
саннӕ, Мышӕ Андзаур, артист
ныбжыкӕлӕу «Ислъамыем»
кыхӕхъагъӕмӕ кытфалуатӕ-
рӕм тедӕлузӕ, Нӕхӕе Аслъан
уасӕу фашӕырӕм тегъӕгушӕло.
Композиторыр якӕлӕгъӕадж,
яныбджӕгъушӕлу. Зышчыкӕла-
гъӕм пхъашӕу адӕгушчылӕ.

Адыгабзӕр, лӕпккъ музыкӕр
кыплӕтыжхӕзӕ, «Ислъамыем»
тиреспубликӕ Урысыем, ӕ-
кӕыб хӕгъӕгумӕ нахъышӕоу
арегъашӕлӕ, дунӕе фестивалӕхӕр

зӕхӕцӕгъӕнхӕм клӕщакӕло фӕхъу.
Аужырӕ илӕсхӕм А. Нӕхаим
зӕригъӕфӕгъӕ произведенихӕу
«Ислъамыем» ирепертуар хӕт-
хӕр урысхӕм, кӕӕндзалхӕм,
нӕмыкӕ лӕпккъхӕм агъӕшӕла-
гъоох. «Ислъамыем» инеушӕрӕ
мафӕ нахъышӕлу хъуным пае
ригъӕжӕгъӕ ӕофхӕр лӕмы-
гъӕкӕлуатӕхӕ хъуштӕп, ащкӕлӕ
ишчыкӕлӕгъӕ ӕпылӕгъуыр ыгъо-
тыштӕу тӕгугъӕ.

«Ислъамый» зытӕокӕлӕ Нӕхӕе
Аслъан шӕукӕлӕ тыгу кызырӕр-
дӕгъӕкӕырӕм фӕдӕу, ансамблӕм
хӕхъоныгъӕхӕр ышӕынхӕу
фӕтӕло.

ЕМТИЛЪ
Нурбий.

Зӕхӕзышагъӕхӕр:
Адыгӕ Республикӕм
и Кӕралыгъо
Совет — Хасӕр,
иминистрӕхӕм
я Кабинет

Кыдзыгъӕкӕырӕр:
Адыгӕ Республикӕм
лӕпккъ ӕофхӕмкӕлӕ,
ӕкӕыб кӕралхӕм
ащыпсӕурӕ тилӕп-
кӕгъӕхӕм адырӕлӕ
зӕпхыныгъӕхӕмкӕлӕ
ыкӕли кӕзбар жъу-
гъӕм иамалхӕмкӕлӕ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскӕр, 236

Редактор
шъхъаӕлӕр

ДӔРБӔ
ТИМУР

Редакциер
зыдӕшчылӕр:
385000,
кӕ. Мыекъуапӕ,
ур. Первомайскӕр,
197.

Телефонхӕр:
приемнӕр:
52-16-79,
редактор шъхъаӕлӕм
иапӕрӕ
гуадзӕр:
52-49-44,
редактор гуадзӕр-
пшӕдӕкӕыжъ зы-
хъырӕ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъӕр:
Урысые Федерацием
хъутын ӕофхӕмкӕлӕ,
телерадиокъӕтын-
хӕмкӕлӕ ыкӕли зӕлӕы-
лӕсыкӕлӕ амалхӕмкӕлӕ
и Министерствӕ
и Темыр-Кавказ
чыплӕ гъӕлоры-
шӕлӕл, зӕраушыхъа-
тыгъӕ номерыр
ПИ №10-3892

Гъӕзетым кыхиу-
тыхӕрӕм мышъып-
кӕагъӕу кӕахӕфӕ-
хӕрӕмкӕлӕ кӕзыт-
хыгъӕхӕм пшӕдӕ-
кӕыжъ ахы. Къа-
тхӕхӕрӕмӕр гъӕзе-
тым щылажӕхӕ-
рӕмӕр яеплӕыкӕлӕ
зӕтемыфӕн ылӕз-
кӕышт. Гъӕзет-
еджӕхӕм кыт-
фагъӕхъырӕ тхы-
гъӕхӕр зӕхӕтфы-
хӕрӕп ыкӕли кӕз-
зытхыгъӕхӕм
алӕкӕдгъӕхъа-
жыхӕрӕп.

Зышчыаутырӕр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кӕ. Мыекъуапӕ,
ур. Пионерскӕр,
268

Пчъагъӕр
4668
Индексхӕр
52161
52162
Зак. 3526

Хъутынӕм
узышчыкӕлӕтхӕнӕу щыт
уахътӕр
Сыхъатыр 18.00
Зышчыкӕлӕтхӕгъӕхӕ
уахътӕр
Сыхъатыр 18.00